

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Summa Jurisprudentiae Sacrae Universae, Seu Jus
Canonicum, Secundum quinque Decretalium Gregorii
Papae IX. Titulos explicatum**

Pichler, Vitus

Bibliopolarum Augustanorum, 1723

VD18 VD18 12190187-ddd

Titulus XXIV. De Jurejurando.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98739)

Presumptio naturæ, seu fundata in impo-
tentia vel habilitate naturali, quam aliæ op-
portet. 5. Quæ sunt favorabiliores, & ma-
gis tendunt in partem benigniorem. c. 2. § l.
ff. de R. J. 6. Quæ est honestior, & exclu-
dit delictum nemo presumendus sit malus,
nisi malus probetur. c. fin. de Scrut. in Ord. fac. non
autem censetur probatum esse delictum, quan-
do præsumptiones hinc inde militent. 7. Quæ
stat pro valore actus. text. § Gl. v. non posse
in l. 4. C. de J. § f. 7. Et hæc à multis cum
Male. concl. 1224. n. 25. vocatur Regia aliarum
presumptionum. 9. Quæ sunt pro Reo, quam
que pro Actore. At ista non universaliter
procedunt, sed in particularibus casibus. Ju-
dicis est arbitrari, quænam præsumptio sit for-
tis in concursu alterius, & ideo adjecti ver-
ba, ceteris paribus. Unde licet v. g. verum
sit, nullum esse presumendum malum, nisi
talis probetur. per c. fin. h. t. nihilominus ta-
men hæc præsumptio cederet in præjudicium
terrij, v. g. si Jodex alteri Parti sit specialiter
amicus aut familiaris, prævalebit altera præ-
sumptio & regulari poterit Jodex tanquam su-
spectus. Sic etiam præsumatur ignorantia facti
alieni, ubi scientia non probatur. reg. 47. in 6.
tamen hæc ipsa præsumptio tolli potest per
aliam, quæ oritur ex vicinitate habitationis
aut similib. per c. 8. h. t. Quodsi autem Præ-
sumptiones hinc inde militantes inter se omni-
no æquales sint, ita ut omnibus pensatis de-
prehendi nequeat, quænam præponderet al-
teri, invicem se collidunt, & omni proban-
di videlicet inuntur, adeoque Reus erit absol-
vendus. Male. cum alijs: nisi videlicet Actor
habeat causam favorabilem.

TITULUS XXIV.

De Jurejurando.

SUMMARIUM.

1. Juramentum adhibetur, quando alia probatio-
nes non sufficiunt.
2. Juramentum seu jursurandum unde dicitur.
3. Ordinarie fit verbis; ac quibus contineri.
4. Et quibus non contineri juramentum censea-
tur.
5. Desinitur juramentum.
6. Dividitur in Judiciale & Extrajudiciale. Ju-
diciale est varium.
7. Juramentum in litem quid sit & quoduplex.
8. Quid Juramentum Assertorium, & quid Promis-
sorium.
9. An & quando jurare sit licitum.
10. Quale sit peccatum jurare, si deficit vel veritas,
vel iudicium, vel iustitia.
11. Quando permissum sit jurare cum equivocazione
aut restrictione mentis sensibili.
12. Vel inducere aliquem ad jurandum, quem quis
previdet pejuraturum.
13. Jurare quoniam possunt.
14. Juramentum Judiciale specificè acceptum vel est
voluntarium, vel necessarium: & hoc vel est
suppletorium, vel purgatorium. Quomodo
prescribitur.

15. 16. Judiciale in specie seu Voluntarium non pot-
est Actor deferre Reo, si nihil omnino adhu-
c probavit.
17. Illud permittitur Reus etiam in causis Crimina-
libus deferre Actori.
18. Non est necessario præstandum à Parte, cui de-
feritur, sed licet illud referre deferenti.
19. Quis sit effectus Juramenti Voluntarij delati &
præstiti.
20. 21. 22. An & quando Jodex possit vel teneatur
deferre Juramentum Necessarium.
23. 24. Deferendum est regulariter Reo potius quam
Actori, si tunc probavit semiplene.
25. In quibus causis locum non habeat.
26. 27. 28. Si deferatur, referri vel recusari nequit
absque iusta causa.
29. Cui, a quo, & contra quem deferri possit Ju-
ramentum in litem, quod vocant Affectio-
nis.
30. Et illud, quod dicunt Veritatis.
31. Extrajudiciale Juramentum est vel Assertorium
vel Promissorium.
32. Promissorium parit obligationem non tantum
Religionis, sed etiam Fidelitatis, &
quando acceptatum est, iustitiae. Quæ de illo
exsunt regule in Jure.
33. 34. 35. Obligationem Religionis ex natura sua
parit sub certis conditionibus.
36. Obligat probabilis sub levi tantum peccato, si
res promissa est levis.
37. 38. Non verò obligat, si res est illicita, quæ ju-
ratur, sed est irritum: & quando.
39. 40. Si Juramentum hoc fiat soli Deo, ejus ma-
teria non tantum non illicita, sed nec indiffe-
rens, nec impeditiva majoris boni esse de-
bet.
41. 42. Valet tamen & obligat, licet per injuriam,
vel metu injusto extortum sit: et si habeat sua
remedia.
43. 44. Obligatio illius, quæ Juramenti, est ob-
ligatio Religionis, & personalis tantum: quæ
Promissori & Acceptati obligatio iustitia.
45. Status Questionis celebris, an Juramentum con-
firmet contractus de Jure invalidos.
46. Ex cujus resolutione multa alia dependent.
47. Quadruplici modo relaxatur vel tollitur obli-
gatio Juramenti Promissori.
48. 49. 50. Nunquam confirmat pactum vel contra-
ctum à Jure, etiam Civili irritum.
51. Quis possit relaxare Juramenta Promissoria, sive
per irrotationem, sive per dispensationem, si-
ve per commutationem, sive per remissio-
nem.

Cum aliæ probationes sæpe non sufficiant, i
& magna sit homines inter reverentia Di-
vini Numinis, quod in Juramento invocatur,
recte post aliarum probationum species hic a-
gitur de Juramento, tanquam maximo litium
expediendarum remedio, ut illud vocat l. 1.
ff. b. t. quia vel litigantium pacatione, vel Ju-
dicis auctoritate deciduntur controversiæ.
Cum verò juramento non solum in Judicio ad
decisionem litium, verum etiam extra illud,
item in assertionibus, & in promissionibus, ad
quas

quas firmandas adjicitur, locus sit, idcirco tam de Judiciali, quam Extrajudiciali, tam de Assertorio, quam de Promissorio juramento differemus, prius tamen præmittitur

§. I.

De Natura, Varietate, & Licentia Juramenti.

2 Sciendum i. *Jusjurandum*, seu *Juramentum* dici *jure*, ut nimirum ipso nomine insinuetur, id, quod juratur, instar Juris habendum & sanctè observandum esse, in reverentiam scilicet Divini Nominis, & Veracitatis; siquidem per omne Juramentum invocatur & assumitur ipse Deus in testem, atque in confirmationem illius, quod asseritur vel promittitur. Et hinc juramentum est actus moralis, quo Deus vel collitur, si ritè & cum veritate, vel offenditur, si malè aut falsò juretur. Et quamvis non requiratur essentialiter verba, cum per alia quoque signa, imò etiam sola mente & actu merè interno Deus, utpote scrutator cordium, in testem vel testimonium vocari possit, ordinariè tamen solet, & pro foro externo ferè debet præstari per verba, sive dein accedat alia solennitas, v. g. tactus Evangeliorum, vel alterius rei sacra, sive non.

3 Sc. 2. Verba, quibus juratur, posse esse varia, modò sint talia, quæ vel ex se & institutione sua: vel ex consuetudine & sensu communi: vel saltem ex intentione proferentis significant invocationem Dei in testem, utpote quæ est de essentia juramenti. Ex se ac institutione sua, & quidem explicitè juramentum continent hæc verba: juro: per Deum: juro per Deum: testem invoco Deum: testis mihi sit Deus: sic me Deus adjuvet &c. *Implicitè* autem ista: Cælum & terram testes invoco: per cælum: per templum Dei: per fidem Dei: per fidem Catholicam: per S. Evangelium: per Deiparam: per Sanctos &c. quia in hujusmodi creaturis speciali quodam modo repræsentatur Bonitas & Veritas Dei, adeoque Divinum Numen; proin invocatio talium creaturarum in testimonium, in quibus specialiter relucet Deus, Deus ipse censetur invocari in testem illius, quod asseritur vel promittitur cum relatione ad ipsum Creatorem. Pariter implicitè Deum assumit in testem, si quis dicat: dispeream: moriar: Deus me puniat: Deus non habeat partem in me: vivus hinc pedem non moveam: Diabolus me rapiat: per salutem meam &c. si non ita est; quia hujusmodi imprecationes vel execrationes habent hunc sensum: si mea dicta non sint vera, Deus, quem in testem voco, mori me faciat, puniat, Dæmoni, Orco &c. me tradat. Ex communi persuasione hominum & consuetudine pro juramentis, saltem in Germania, habentur hæc verba: per animam meam: in anima mea: mein Seel: auf mein Seel: mein Ahd: auf mein Ahd; quia in anima humana specialiter relucet imago Dei. Ex intentione proferentis evadunt juramenta, si quis dicat: Deus scit, ita esse: Deus videt conscientiam meam: Deus mihi testis est: coram Deo loquor: vivit Deus: Deus est veri-

tas &c. quamvis enim hujusmodi verba secundum se sint indifferentia, & per se juramenta non sint, si scilicet proferantur enuntiative vel narrative tantum, quòd Deus cognoscat &c. ita esse; sunt tamen juramenta, si proferantur invocative, seu cum intentione Deum vocandi in testem. Pariter seclusa intentione proferentis juramenta non sunt hæc & similes comparationes: tam verum est hoc, quam verum est, Deum esse in cælo, in Eucharistia &c. quam verè est Deus: quam verè Deus est veritas: quam verè Christus est mortuus: quam verum est Evangelium &c. Siquis tamen per ejusmodi modos loquendi vellet omnino parere suis dictis certitudinem adstruere cum certitudine Evangelij, existentia Christi in Eucharistia, vel alia veritate fidei & Divina, blasphemus esset, juramentum tamen non ederet, quamdiu per hæc verba non intendit Veracitatem Dei invocare in testimonium. Sed plerumque fortassis solent homines ejusmodi verba solum enuntiative proferre, & tantum aliquam similitudinem, non paritatem insinuant inter veritatem sui dicti, & inter veritatem fidei, v. g. hoc est verum, sicut verum est Deum esse in cælo, sicut verum est Evangelium &c. Quo pacto aberit & blasphemia & juramentum, plerumque tamen non levitas & aliqua irreverentia erga Deum & res Divinas.

Sc. 3. Juramenta non esse i. si quis juret per falsos Deos, per Jovem &c. aut per diabolum, aut aliam creaturam, quam quis habet pro Deo, vel in qua non specialiter relucet Deus aut aliqua ejus perfectio. Infideles tamen, qui jurant per falsos Deos, obligantur nihilominus propter suam conscientiam erroneam, & si falsum jurent, sunt formaliter perjuri, per can. 16. caus. 22. q. 1. quamvis materialiter tales non sint, utpote propriè & rectè non jurantes: imò tenentur servare fidem non vi juramenti, sed ex alia virtute, puta fidelitatis, aut justitiæ &c. 2. Siquis dicat: verè in veritate: Wahrlich: Wahrhaftig: sitamen talia per errorem haberet pro juramentis, eaque adhiberet ad confirmandam rem falsam, pejeraret formaliter, uti jurantes per falsos Deos. 3. Siquis dicat: per fidem meam: bey meiner Treu: in fide Sacerdotis, Religiosi, viri Nobilis &c. bey meinem Adelichen (Fürstlichen / Gräfflichen &c.) Ehren und Treu: hæc tamen ultima apud Personas Principes & Nobiles habentur loco juramenti in Camera Imperiali, teste Gail & Mynd. cent. 1. observ. 17. & juramento equiparantur, non tamen quoad pœnas. 4. Siquis dicat: per meam conscientiam: in mea conscientia: testis est mihi conscientia mea &c. quia denotat tantum, se loqui, quod scit. 5. Siquis dicat: quam verè vivo: quam verè sum hic: quam verè sum homo: quam verè sum sacerdos: quam verè sol lucet &c. 6. Siquis dicat: sum iniquus: habear mendax &c. si hoc non ita sit.

Dico i. Juramentum definitur esse invocatio Divini Nominis in testimonium. Ita S. August. de Serm. Dom. in Monte c. 17. S. Thomas

2. 2. §. 89. a. 1. Theologi & Jurisconsulti communiter. Addunt aliqui, ad faciendam simulationem dicto, aut promissionem firmandam: sed non est necesse addere. Per tō Divini Nominis, vel Nominis (utrumque enim legitur apud Auctores) intelligitur ipse Deus, vel potius Veracitas Divina, falli & fallere nescia, quæ invocatur, ut contestetur veritatem dicti, si voluerit, & quando voluerit, vel in hac vel in altera vita; non enim petitur à Deo absolute, ut statim aliquo signo confirmet veritatem, quam asserimus, vel promissionem, quam facimus. Juramentum igitur est invocare vel assumere ipsum Deum in testem alicujus rei. Differt Juramentum à Voto, quod Votum non sit invocatio Dei in testem, sed promissio Deo facta. Porro ut Juramentum subsistat & obliget, debet ista invocatio Dei in testem non tantum fieri verbaliter & materialiter: nec debet fieri simulate sine animo jurandi, aut se obligandi. Et qui fide & simulate sic juraret falsum, peccaret mortaliter, cum sit Deo graviter injuriosum, licet solum apparetur & simulate adducatur in testem falsi: venialiter verò, si juret verum, nihil id faciat in Judicio, vel in contrahendis magni momenti; tunc enim mortaliter delinqueret; quia Judicem, vel contrahentem secum, in re gravi decipere, utique peccatum grave foret; nisi nempe aliquis inique adigeretur ad jurandum; tunc enim non videtur graviter peccare simulando, se jurare. Interim licet aliquis, qui fide jurat, non obligetur vi Juramenti, utpote quod nullum est, poterit tamen aliunde, vel ex fidelitate, vel ex iustitia, vel ex charitate, ut vitetur scandalum &c. obligari ad præstandum id, quod promittitur Juramento ficto.

Dico 2. Juramentum dividitur in Judiciale & extrajudiciale. Illud in & istud extra Judicium præstatur, sive sponte, sive ad mandatum Judicis vel Juris. Judiciale subdividitur in Juramentum calumnie: malitia: veritatis: utilitatis: de quibus partim ad tit. de Juram. calum. partim ad tit. de Testib. scilicet de Juramento testium. Item in Juramentum liti decisorium & Juramentum in litem. Liti decisorium est, quod præstatur à Parte alterutra litigante liti finiendæ gratiâ in defectu aliarum probationum: est triplex. 1. Voluntarium, quod fit voluntariè & ex conventionem Partiu, & si quidem fiat extra Judicium, potius diceretur extrajudiciale: si verò in Judicio, non tamen approbante Judice, rectè refertur ad Judiciale, quamvis voluntarium sit eatenus, quatenus à Parte altera, cui deferretur, recusari, vel referri deferenti, ut iste juret, vel præstari pro libitu potest, sicut quando deferretur extra Judicium ad impediendam litem. l. 12. §. 1. 2. C. de reb. cred. c. fin. h. t. junctâ gl. & ibi DD. quia Pars non potest cogere Partem ad Jurandum. 2. Judiciale specificè sumptum, quod in Judicio, approbante Judice, à Parte deferretur Parti. Et hoc Juramentum absque justa causa à Parte recusari non potest, sed debet vel præstari, vel referri illi, qui detulit, ac peti, ut ipse juret. l. 12. §. 2. cit. l. 24. §. 6. ff. h. t. c. fin. Lib. II. R. P. Pickler.

cit. quia manifesta turpitudinis, & confessionis est: nolle nec jurare, nec jusjurandum referre. l. 38. ff. eod. Causa justa recusandi foret v. g. ignorantia vel oblitio probabilis rei, circa quam deferretur Juramentum; nemo enim jurare tenetur circa rem, quam ignorat. Excipe cum d. c. fin. actionem famosam, v. g. furti &c. nam in hujusmodi actione non licet referre Juramentum; quia qui convenitur actione famosa, v. g. furti, certò scit, an v. g. equum furto subduxerit vel non, quod tamen certò scire non præsumitur deferens Juramentum. 3. Necessarium, quod à Judice ipso ob defectum plenæ probationis, seu in hujus Supplementum, deferretur alterutri Parti; & hinc appellatur etiam Suppletorium, vel, si deferatur Reo, ut se purget Juramento, Purgatorium. Nec interest, utrum Judex deferat seu offerat Parti Juramentum ex officio, vel ad instantiam alterius Partis. Necessarium verò nuncupatur partim ideo, quia Judex ob inopiam probationis sufficientis necesse habet deferre, partim ideo, quia à Parte, cui delatum est, referri nequit deferenti, vel absque justa causa recusari, sed necessariò præstari debet, nisi velit causâ cadere. c. fin. l. 12. §. 2. cit. & ibi communis.

Juramentum in litem vocatur, per quod deciditur æstimatio rei, seu quò æstimatur lis, sive res in Judicium deducta; & hinc etiam æstimatorium liti appellari potest. Triplex iterum distinguitur. 1. De veritate, quando jurat Actor de pretio & valore intrinseco, quem res habet independentem ab extrinseca affectione, vel lucro & interesse, quod quis potuisset inde percipere, vel damno, quod ex rei carentia subijt: ut si spoliatus aliqua re juret, rem sibi vi ablatam valere tanti. c. fin. de his, quæ vi. 2. De Affectione, seu Juramentum affectionis, quando Actor jurat non de valore rei per dolum aut vim sibi ablata intrinseco, sed quanti ipse æstimet juxta suum affectum. l. 4. ff. ibi gl. V. ex magna causa ff. de in litem Jurando. v. g. liber, quem tibi alius abstulit, re ipsa constaret solum 3. florenis, tu verò propter gustum, quem in eo habebas, vel propter notas, quas in eo magno labore fecisti, vel propter gratissimam manum, à qua accepisti, æstimas illum pro 12. florenis. 3. De interesse, quando jurat Actor, se ex re sibi rapta vel non restituta potuisse facere magnum lucrum, vel passum esse notabile damnum. l. 3. ff. eod. v. g. deposuisti pecuniam apud Titium, iste tamen post lapsum temporis vel sententiam Judicis eam non reddidit dolose, ac propterea crescente interim pretio frumenti incurristi grave damnum, quia propter defectum pecuniæ emere non poteris, quando frumenti pretium erat minus: Judex igitur petet à te, ut jures non de quantitate pecuniæ, utpote quæ certa est, nec de speciali affectione, quam habuisti erga hanc pecuniam, sed super damno, quod inde injustè tibi illatum. Ceterum Juramentum in litem tantum deferretur propter dolum alterius, non propter culpam Juridicam. per l. 2. §. 5. ff. eod.

Dico 3. Juramentum celeberrima divisione etiam dispelcitur in Assertorium & Promissorium.

Uu

sorium.

forium. *Affertorium* est, quo confirmatur dictum, vel aliqua res præiens aut præterita, imò etiam futura, modò non sit aliqua actio ponenda vel omittenda ab ipso jurante; ut si jures te esse nobilem, te hoc vel illud vidisse, audivisse, cras pluviam futuram &c. *Promissorium*, quo confirmatur promissio aliqua de dando, faciendo, omittendo aliquid à te in futurum; cujusmodi juramentum adjicitur promissionibus, pactis, & contractibus firmandis; item minis de infligenda poena, vel sumenda vindicta, & hoc posterius appellatur *Comminatorium*. Requiritur ad juramentum Promissorium veritas intentionis, & executionis seu facti, qua quis in animo habet servare illud, quod promittit, suòque tempore servat. S. Th. 2. 2. q. 89. a. 7. in C. Si juramento Affertorio vel Promissorio adjiciatur aliqua imprecatio. v. g. peream: subita morte corruam: sic me Deus adjuvet: hæc mihi faciat Dominus, &c. hæc addat &c. nisi hoc verum sit, vel nisi hoc fecero; appellantur *Imprecatoria*, vel *Execratoria*. Si non tantum verbis, sed simul etiam interveniente actione reali fiant, v. g. tactu Evangeliorum, sceptri, vexilli, aut elevatione digitorum, vocantur in Jure *Corporalia*. per c. 4. de Elect. in 6. aut *Solemnia*, cujusmodi præstantur in Judicijs ad mandatum Judicis, in homagijs, & quando promittitur fidelitas ad mandatum Superioris, & in Professione Fidei ad mandatum Juris. Si absque imprecatione, vel absque actione & ceremonia simili præstentur, sunt *Simplicia*.

- 9 Dico 4. Jurare licitum est quandoque, si scilicet habeat juramentum tres comites, veritatem, judicium, & iustitiam. S. Thomas 2. 2. q. 89. a. 2. seqq. & communis aliorum. Patet ex Deut. 6. Dominum Deum tuum timebis, & per nomen illius jurabis. Ex Psal. 62. Laudabuntur omnes, qui jurant in eo. Et ex Jerem. 4. Jurabis, vivit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iustitia. Concordat c. 26. h. 1. ubi etiam Religiosis & Sacerdotibus permittitur; quamvis illis non deferendum sit juramentum, nisi causa sit gravis. can. 4. caus. 2. q. 5. Accedit praxis tribunalium, & ratio; quia juramentum est actus Religionis & Patriæ, quo exhibemus cultum Divinæ Veracitati. Hinc tamen non sequitur, juramentum passim esse frequentandum, sicut alia opera bona, v. g. oratio, elemosyna &c. quia juramentum est de illo bonorum genere, quæ non prosunt, nisi supposita necessitate vel utilitate, sicut medicina. Et hinc addidi, quandoque, & si habeat tres comites &c. sine quibus juramentum non Dei cultus est & actus Patriæ, sed offensa Dei. Atque de juramentis, quæ temerè & sine dictis comitibus fiunt, intelligendi sunt textus Scripturæ, Ecclesiastici 23. vir multum jurans replebitur iniquitate. Et Matt. 5. ubi Christus jubet non jurare omnino, neque per cælum, neque per terram &c. fit autem sermo vester, est, est; non, non: quod autem his abundantius est, à malo est. Et Jacob 5. ante omnia, fratres mei, nolite jurare. Ceterum veritas adest tunc, quando quis moraliter certo judicat ex motivis, quæ in tali materia

non facile fallunt, rem ita se habere, & absque prudenti formidine, ne res aliter se habeat, quam ipse enuntiat: adeoque non sufficit quæcunque probabilitas, quæ alias extra juramentum sufficit ad aliquid affirmandum. Haun. in 5. tr. 4. n. 760. In favorabilibus tamen, v. g. dum inquiritur de alicujus dignitate & idoneitate ad Ordines, Beneficium &c. ad jurandum, quòd talis sit dignus, sufficere probabilitatem, ait idem Haun. n. 62. & probat ex c. un. de Scrut. in Ord. faciendo. Itaque veritas juramenti desumitur non tam ex objecto, sed re jurata, quàm à mente & iudicio jurantis. *Judicium* datur, si juramentum fiat discretum cum reverentia, & non sine justa causa necessitatis vel utilitatis; seu quando non temerè juratur, nec sine debita reverentia. *Iustitia* dicitur tunc, si objectum, super quo juratur, non sit illicitum vel peccaminosum: seu si res, quæ promittitur, non sit inhonesta, & quæ assertur, non sit talis, quæ sine peccato dici vel promolari nequit.

Quæres, quale peccatum sit jurare deficiente una ex prædictis conditionibus? R. 1. Si desit veritas in juramento assertorio, vel intentio implendi in promissorio, semper est peccatum morale, etsi jures in materia levi, v. g. non abstulisse crucigerum, vel te daturum alteri crucigerum; aut licet jures ex joco tantum; nisi verba juramentum denotentia proferas absque animo jurandi vel promittendi, idque audientes ex modo loquendi facile possint cognoscere. Atque hoc procedit, etsi jures ex optimo fine; quia perjurium, seu juramentum falsum, semper est gravissima injuria contra veracitatem Dei, utpote per quod Deus invocatur ad testificandum falsum de mendacium. Hinc inferitur, etiam grave peccatum esse, si rem, de qua dubitas, affirmes pro certo cum juramento, vel si absolute sub juramento promittas aliquid, quod judicas te præstare non posse, aut falsum de hoc dubitas. A perjurio autem excusantur, qui cum animo implendi faciunt juramentum comminatorium, vel promissorium, si mutatis postea circumstantijs, aut conditionibus, sub quibus juraverunt, non impleant, quod juraverunt, v. g. parentes, qui jurant filiis verbera, & illi, qui et urbanitate jurant, se non præcessuros, licet postea contrarium faciant; quia videntur jurare sub conditione, nisi filius se emendaverit, veniam petierit, aut majus speretur bonum et omissione verberum, aut nisi nimis importune urgeantur ad præcedendum. Item juramenti promissorii violatio in re levi, si nempe non exequaris, quod promissisti, peccatum duntaxat veniale continet, sicut violatio voti in re levi. Suar. to. 2. de Relig. lib. 3. de Juram. c. 16. n. 9. seqq. quia nullus, in cujus gratiam juratur, censetur rationabiliter alterum obligare sub gravi ad præstandam rem levem. R. 2. Jurans deficiente solo iudicio per se venialiter tantum peccat; quia non videtur esse gravis irreverentia erga Deum invocare ejus testimonium sine necessitate aut absque sufficienti causa, sicut pronuntiare sacratissimum nomen

Esse absque iusta causa. Per accidens tamen sit mortale, si quis gravem negligentiam committat in inquirenda veritate & iustitia, ad iurandum absque gravi culpa requisitis, uti contingit facile apud illos, qui passim & absque ulla ferè consideratione jurant ad obvia quæque, aut consuetudinem frequenter jurandi non student deponere. *2.* Siquis juret sine iustitia, peccat vel mortaliter, si res, super qua fit iuramentum promissorium, sit peccatum mortale, v. g. homicidium: vel venialiter, si illa res sit duntaxat peccatum veniale, v. g. mendacium, levis percussio &c. Ita communis DD. quorum auctoritate potius hic standum, quam ratione; argumenta enim, quæ afferri possunt pro hac distinctione, probare videntur, vel semper esse peccatum mortale, quod nullus asserit, vel semper veniale, quod admodum pauci docent. An verò iuramentum assertorium, quo v. g. cum peccato mortali detractionis manifestatur alterius grave delictum, sit pariter peccaminosum graviter, dubium est: mihi videtur regulariter loquendo solum esse peccatum veniale; quia puto, gravem irreverentiam non inferri Deo, si non adducatur in testem falsi, vel ad grave peccatum quasi sub obligatione faciendum. Veniale item non excedit, si quis sub iuramento promittat rem indifferentem, nullique utilem, v. g. se non usurum posthac cæruleo pallio: item si quis juret, se omisurum rem bonam, ad quam non obligatur, v. g. se non ingressurum Religionem; ut habet communis contra Sylv. & alios; quia non videtur esse gravis indecentia confirmare per Deum, se facturum, quod quis licet fecit, vel omisurum, quod licet omittit. Sed occasione veritatis in iuramento necessaria oritur grave dubium, an cum æquivocatione licet jurari possit? ad quod *2.* & *11.* Dico *5.* Jurare cum æquivocatione, aut restrictione mentis sensibili, licet tunc, quando alias ea uti licitum est, scilicet quando gravis causa necessitatis vel utilitatis specialis adest. Ratio, quia non deficit veritas, nec iudicium, nec iustitia. Vid. Haum. *2.* n. 780. Quando nam verò, etiam in iudicio, uti liceat æquivocatione, discere potes ex *Tit. de Confessis* n. 20. *3.* præced. ex quibus etiam deduces *1.* eum, qui vulgavit de altero crimen occultum, quod tamen ille verè commisit, recantare posse ac debere, si aliter ablatum honorem restituere non possit, dicendo cum iuramento, *se alteri fecisse injuriam*, dum hoc crimen de illo sparsit; quia in vero aliquo sensu hoc dicere potest. *2.* Consiliarium, qui interrogatur curiosè ab alio, quid hodie actum sit in Consilio, non peccare, si dicat, se non scire, subintelligendo, *scientia communicabili*. *3.* Eum, qui promissit alicui Matrimonium, scit tamen, se hac promissione non amplius ligari, posse jurare, se non promississe, subintelligendo, *ut teneatur promissione*. *4.* Mulierem, quæ occultè commisit adulterium, posse id Marito interroganti negare cum iuramento, subintelligendo, *ut illud manifestare teneatur*. *5.* Eum, qui occidit hominem inculpabiliter, & a iudice interroga-

tur, an non occiderit, posse negare etiam cum iuramento, scilicet intelligendo in eo sensu, in quo Iudex interrogat, nimirum *culpabiliter* se occidisse &c. Quia hæc omnia negari possunt in vero sensu, quem verba in his circumstantiis prolata habent, licet simul etiam habeant alium sensum, & æquivoca sint. Nam *æquivocatio* nihil est aliud, quam locutio ambigua, quæ vi verborum, in his circumstantiis prolatorum, habet duplicem sensum, unum verum, & alterum falsum. Quamvis in alatis exemplis reperiatur potius sensibilis restrictio mentis, quam æquivocatio præsumpta: sed si restrictio est *sensibilis*, de ea idem tenendum est, quod de æquivocatione. Quoniam verò contingere potest, præsertim apud homines minus doctos, ut in hoc vel illo casu particulari non sciant modum tegendi veritatem per æquivocationem, notandum est, sufficere, ut aliquis saltem in genere sciat, se posse absque mendacio veritatem tegere, tamen si in hoc particulari casu modum istum ignoret. Et hinc, si talis intendat jurare in eo sensu, quem vir doctus reperiet, & saltem generaliter sciat, verum sensum ibi reperiri posse, immunis erit à peccato perjurii. Palao *part. 3. d. 1. pu. 7.* cum Suar. & Sanch.

Dico *6.* Ex iusta causa licitum est aliquem inducere ad iurandum, quem probabiliter credis pejaturum, aut per falsos Deos juraturum. Communis cum S. Th. quia in petitione iuramenti per se nihil mali continetur; non enim petitur, ut alter falsò juret, aut per falsos Deos, sed absolute ut juret: proin si alter falsò juret, aut per falsos Deos, suæ debet imputare malitiæ, non petenti iuramentum; nemo enim cum suo gravi incommodo tenetur alterius impedire malitiam. Dixi, *ex iusta causa*, v. g. magnæ utilitatis consequenda, vel magni incommodi avertendi; ea autem seclusa qui petit, non *permittere* solum, sed *promovere* censetur perjurium, & sic est causa peccati, consequenter peccat & ipse tum peccato perjurii, tum peccato scandalii; quia ex virtute Religionis tenemur Deum non inducere in testem falsi sive per se sive per alios, & ex virtute Charitatis tenemur vitare scandalum & ruinam spiritualem alterius.

Dico *7.* Jurare extra iudicium possunt omnes rationis compotes: at in iudicio jurare aliqui prohibentur, nempe *ij*, qui testes esse nequeunt juxta superius dicta ad *Tit. de Testib.*

§. II.

De Iuramento Judiciali, maximè Litis Decisorio.

Sciendum, & in memoriam revocandum, dupliciter accipi iuramentum Judiciale, *generice*, prout dicit omne iuramentum, quod præstatur in iudicio, vel deferente iudice, vel Parte cum vel sine approbatione iudicis: ac *specificè*, prout dicit iuramentum *voluntarium* à Parte delatum Parti approbante iudice: huic opponitur *necessarium*, seu *suppletorium*, quod à iudice deferretur Actori, vel *purgatorium*, quod Reo. Solet autem ferè omne iuramentum

Uu 2

Judi-

Judiciale præstari non verbis tantum, sed etiam cum quadam solennitate & ritibus, v. g. tactu Evangeliorum, vel saltem his propositis. In Germania consuetudo habet, ut mares erectis duobus digitis cum pollice manus dexteræ: mulieres autem dexterâ ad partem pectoris sinistram admotâ: Sacerdotes verò tangendo pectus, jurare soleant. Jam de Juramento *Voluntario*, quod deferitur à Parte in Judicio approbante Judice (nam de *voluntario*, seu *conventionali*, quod sibi Partes deferunt extra Judicium, non est, quod ultra dicamus) seu de *judiciali* specificè accepto formantur hæc quæstiones. 1. An illud Actor deferre possit Reo, etsi Actor nihil aliunde prius probaverit. 2. An Reus in Criminalibus possit deferre Actori. 3. An delatum Parti necessariò præstandum sit. 4. Quem habeat effectum, & an retractari valeat, si postmodum appareat ejus falsitas. De juramento autem *Necessario*. 1. An Judex deferre illud teneatur, si Pars petat, imò etsi neutra petat. 2. Cui ex litigantibus deferendum. 3. Quibus in causis. 4. Quem habeat effectum. Denique de juramento in *litem*, à quo, cui, contra quem, & quibus in causis deferri possit. Cæterum ut Judex assistat juramento alicui ex dictis, illud deferri debet; nisi enim delatio præcedere deberet, quilibet ad iurandum decurrens facili se liberaret oneribus actionum, ut ait l. 3. pr. ff. h. t. Quin imò sponte ad iurandum sese offerens reddit se suspectum. arg. l. 23. ff. de dolo malo. sicut testis sponte se ingerens. Sed Pirhing. b. n. 98. cum Fachin. non immeritò negat, talem fieri suspectum, si se offerat ad iuramentum, vel id sibi deferri postulet.

15 Dico 1. Juramentum voluntarium à Judice approbatum, vel approbandum, seu Judiciale in specie, non potest Actor, qui nihil omnino adhuc probavit, deferre Reo. P. Wiestner h. n. 26. cum Abb. Bart. Mascard. Haun. & c. contra Jaf. Fachin. Welenbec. Vinn. Zoef. Engel. Chlingensperg. *Inst. l. 4. tit. 6. q. 57.* Colligitur & probatur 1. ex c. fin. §. sane h. t. ibi: *sane si Actor omnino in probatione defecerit, Reus debet (et si nihil præstiterit) obtinere. Præsumptione verò faciente pro illo, Reo deferri potest, ad ostendendam suam innocentiam, juramentum.* Similia habentur in l. 4. C. de Ed. Jam sic: Actore nihil probante Reus est absolvendus, ita ut nec Judex deferre possit juramentum: ergo pariter absolvendus est, ita ut nec Actor approbante Judice possit à Reo petere juramentum. Confirmatur: probationes non sunt petendæ ex domo Rei. per l. 7. C. de testib. §. l. 4. cit. Sed Actor nihil omnino probans, & petens juramentum à Reo, totam probationem peteret ex domo Rei. Item satis absurdum est redire ad Sacramentum, & cum desperavit aliam probationem, ad religionem convolare. l. 11. C. de Reb. cred. Sed hoc faceret Actor nihil, antequam deferret juramentum, probans. 2. Si Actor plenè probavit, non permittitur Reus insuper exigere juramentum ab eo. c. 2. de probat. ergo vicissim, si Actor nihil probavit, nec ipse permittendus est petere juramentum à Reo, ut pro-

bet suam innocentiam. 3. Illicitum est juramentum, quod præstatur absque judicio: ergo etiam, quod exigitur absque judicio, seu rationabili causa. Ant. ostendimus n. 9. ex SS. Litteris: sed ubi Actor nihil omnino probavit, sine causa rationabili exigeret, & Judex approbaret juramentum: ergo. Aliter discurrendum esset, si Actor intentionem suam probasset vel semiplenè per unum testem, aut per scripturam privatam, vel saltem attulisset aliquam præsumptionem probabilem pro se. c. fin. §. sane cit.

Oppones 1. Tutor, qui omnibus alijs probationibus deficientibus desert iurandum, audiendus debet. l. 35. ff. h. t. ergo. 2. Potest Reo deferri juramentum statim in principio litis. l. 1. pr. C. de reb. cred. sed in principio litis nihil utique probationis adhuc allatum est. 3. Reus tenetur Actori respondere ad Articulos Positionales, antequam Actor quidquam probet: ergo etiam tenetur jurare, si Actor petat, vel adhuc nihil probaverit. 4. Si juramentum deferri nequeat, nisi Actor aliunde prius aliquam modo probaverit intentionem suam, sæpe contingit, ut ex defectu probationis non possit consequi jus suum, v. g. pecunias, quas dedit mutuas sine testibus, vel sine apocha, acceptarum teste: ergo jam datur sufficiens causa exigendi juramentum sine prævia probatione. 5. Reus non potest ægrè ferre, si ipsi deferatur juramentum etiam absque alia probatione; quia per hanc delationem constituitur in propria causa testis & Judex, quod ipsi utique favorable est; si enim acceptet juramentum, & præstet, absolvitur: si jurare nolit, integrum ipsi est referre illud Actori, seu petere, ut Actor juret: ergo. 6. Ipsa Juramenti delatio est species probationis: ergo, si Actor desert juramentum, aliud probat. arg. ad 1. Tutor, quia gerit officium publicum pro populo, habet pro se præsumptionem non modicam, adeoque aliquam probationem verisimilem, quæ etiam juxta nos sufficit ad deferendum juramentum Judiciale. Deinde causa pupillorum per se est valde favorabilis in Jure, & sic præponderat causæ Adversarij. Ad 2. Etiam in principio litis militare pro Actore potest præsumptio rationabilis: qua præsentem jam adest aliqua probatio, & tunc admittimus, ab eo deferri posse juramentum; secus à pro ipso nulla stet omnino præsumptio vel probatio. Ad 3. N. Conf. §. parit. nam per juramentum deciditur lis, non verò per Articulos Positionales. Ad 4. Qui dat mutuas pecunias sine testibus aut apocha, sibi imputare debet, si eas non consequatur. Neque datur necessitas probationis, adeoque nec sufficiens causa petendi juramentum, in eo, qui temerè & omni probatione ex parte sua deficiente provocavit ad Judicium. Dein si necesse non haberet Actor saltem aliquam aliunde probationem vel præsumptionem probabilem afferre pro se, nemò foret tutus ab iniquis hominibus, ne trahantur ad Judicem & jurare cogantur; cum Actor, etiam fingens debitum, nihil perderet, alteri tamen molestias crearet. Ad 5. Reus gravatur satis & immeritò.

id, quod absque iusta causa conjiciatur in necessitatem disjunctivam vel jurandi, & sic in suscipiendi onus probandi, vel juramentum referendi; non enim omnes libenter jurant, maxime quando non vident causam, Religione cohibiti: multo minus libenter referunt juramentum, cum id tutum non sit: si enim aliter juret, condemnantur: qui autem litem temere intentat, etiam facile pejerat, utpote homo profligata conscientia. Ad 6. *Diff.* *Ant.* est species probationis, desumpta ex domino Rei & temeraria, nisi precedat alia. *C. Ant.* desumpta ex peno Actoris, & non presuppositis aliam, ut liceat. *N. Ant. & Conf.*

Dico 2. Idem juramentum etiam Reus, & in causis Criminalibus quoque, Actori deferre potest. Hauñ. n. 744. cum Zasio & alijs contra Salicet. id negantem in Criminalibus, in quibus agitur de poena corporis afflictiva, & contra König. h. n. 52. Quia, quando Jura concedunt Paribus deferre juramentum voluntarium, ut l. 3. ff. h. t. l. 12. cit. non distinguunt inter Actorem & Reum, inter causas Civiles & Criminales. Oppones 1. Reus non potest pacifice sua vita & membris: pacisceretur autem, si deferret juramentum accusatori; consentit enim, ut condemnetur, casu quo Accusator acceptaverit juramentum, atque se exponit vitam & membra sua manifesto periculo. 2. Ad condemnandum in Criminalibus requiruntur probationes luce meridiana clariores: sed talis probatio non est, quae completur per juramentum Accusatoris; ergo inutiliter deferretur juramentum Accusatori. 3. ad 1. retorq. argumentum in eo, qui libere, ac absque sufficienti probatione Actoris, & absque juramento eidem delato, confitetur crimen, & sic certo periculo vitae & membrorum, licet eorum dominus non sit, se licite exponit: cur ergo idem non possit per delationem juramenti? Neque hoc pacto disponit de sua vita & membris, sed dispositionem & resolutionem relinquit Judici. Ad 2. *N. Min.* nam qui deferret juramentum Accusatori, impletur fatetur crimen, supposito, quod Accusator juret: optima autem probatio est propria confessio, praesertim Judicialis, quocumque modo facta. Coeterum nec Actor nec Reus deferre juramentum Judiciale alteri potest in Matrimonio & Professione Religiosa, quando agitur de ijs dissolvendis. *arg. c. fin. de translat. & c. 2. de translat. Episc.* quia non est in potestate illorum dissolvere Matrimonium carnale, aut spirituale, adeoque inutiliter deferrent sibi juramentum ad earum dissolutionem tendens. Idem ferè est de causa Fiscali, quando agitur de multa pecuniaria Fisco applicanda; cum id cederet in praedictum tertij, saltem si Actor deferret Reo, & Reus Juramentum acceptaret; tunc enim absolvendus esset. Denique in causa famosa. *c. fin. h. t. in qua nec à* Judice deferri potest juramentum.

Dico 3. Idem Juramentum non necessario praestandum est à Parte, cui deferretur, sed referri regulariter potest, non tamen omnino recusari absque iusta causa: Sumitur ex l. 9. l.

12. §. 1. *C. de reb. cred. l. 34. §. 6. l. 38. ff. h. t. c. fin. cit.* Dixi 1. Idem juramentum, scilicet voluntarium à Judice approbatum, seu Judiciale in specie; nam voluntarium, quod Pars defert, vel refert, extra Judicium, vel in Judicio quidem, sed non approbante Judice, recusari omnino potest absque omni causa, ita ut nec referre debeat, cui est delatum, nec illud praestare, cui refertur; quia hoc juramentum est conventio quasi inter Partes, & speciem transactionis habet. *arg. l. 1. l. 2. 26. §. ult. ff. h. t.* conventio autem & transactio utrique debet esse libera, & causam habere liberam. Excipe, nisi semel ab una fuerit acceptatum; tunc enim vi conventionis tacite praestari ab illa debet, nec amplius referri, aut recusari potest. per l. 17. ff. eod. Dixi 2. Referri regulariter potest; fallit enim, si probandum sit factum illius, cui deferretur, cum iste melius scire praesumatur factum proprium, quam alius. Item si Adversarius deferens sit rei gestae ignarus, referre nequit, sed jurare tenetur, cui delatum est. Referre autem idem est, ac offerre juramentum illi, à quo est primo delatum, ut is juret. Dixi 3. Non tamen omnino recusari: si autem recuset Reus, h. e. nec velit jurare ipse, nec referre alteri, habetur pro confesso. l. 38. cit. Si recuset Actor, Reus est absolvendus. l. 34. cit. §. ult. Dixi 4. Absque iusta causa: cujusmodi esset 1. si deferens ad petitionem Adversarii nollet jurare de calumnia, quo juret, se non dolose petere Juramentum. 2. Si Juramentum semel delatum rursus revocaret. 3. Si is, cui deferretur, jam plene probavit aliunde intentionem suam, vel saltem probare paratus sit. 5. Si deferens sit persona turpis, & suspecta fidei, quae ad Jurandum non debet admitti; quia huic referri nequit. 6. Si is, cui deferretur, ignoret rem, de qua petitur Juramentum. Vid. Jafon. in l. 12. cit. n. 6. seq. Oppones: à sententia lata propter Juramentum Judiciale non praestitum potest appellare, qui Juramentum recusavit. l. 12. cit. §. 2. ergo non teneturolvere, qui illud recusavit, & sententia, contra talem lata, est infirma. 3. id procedit de recusatone, quae facta est cum dubia causa. Atque hinc non debet Judex statim approbare Juramentum à Parte Parti delatum, sed prius cognita causa.

Dico 4. Eiusdem Juramenti delati & praestiti effectus est victoria; quam obtinet jurans non minus, ac si per sententiam, vel per transactionem obtinisset causam, imò praestationem Juramenti sequitur sententia vel condemnatoria vel absolutoria: à qua regulariter appellari nequit; aut causa sic decisa retractari. Ratio; quia hujusmodi Juramentum est complementum probationis, & sententiam facit justam, ut questio non supersit. l. 5. §. 2. l. 9. §. 1. ff. h. t. l. 11. §. fin. *C. de reb. cred.* Et hinc, si juravit Actor deferente Reo, ipse, & ejus haeredes, consequitur actionem in factum, vel Judicati contra Reum ejusque haeredes, quod sibi deberi Juramentum evicit: si vero Reus juravit deferente Actore, ipse, & ejus

ejus hæredes, consequitur *exceptionem juratoriam*, vel (juxta alios) *Judicati contra Actorem ejusque hæredes*, qua elidit actionem ulteriorem contra se intentandam ab eodem Actore ejusque hæredibus, ac petit absolutio- nem à præsenso debito. l. 7. §. 3. §. 9. §. 1. §. ult. l. 28. §. ult. ff. b. t. Dixi 1. *Delati* & præ- serti; nam *delati* tantum effectus est, quod præstari debeat, aut referri, ut dictum. Dixi 2. *victoria*, non modò si verum juraverit, sed etiam (pro foro externo) si falsum scien- ter, ut adeo perjurij prætextu retractari ne- queat. l. 1. C. de reb. cred. & ibi DD. commu- niter. Quod cum DD. multis intelligo de casu, quo perjurium in foro externo manet dubium, non verò si de eo constet certò, v. g. per propriam confessionem, vel per instru- menta Authentica de novo reperta; nam eti- am transactio propter dolum manifestum postea deprehensum rescindi potest; quidni & sententia retractari, lata ob dolum & per- jurium, manifestè postea detectum? cum æ- quitas naturalis non permittat aliquem cum alterius gravi injuria & detrimento locupleta- ri. l. Jure Naturæ. §. c. locupletari. de R. l. ff. §. in 6.

Dixi 3. à qua appellari nequit, aut causa sic de- cisa retractari. Desumitur ex l. 31. h. t. in cujus initio quidem conceditur retractatio sententiæ, & ut causa ex integro agatur, quæ fuit decisa per juramentum *necessarium*, si postea reperi- rantur nova instrumenta (quod intellige eti- am de novis testibus) id tamen negatur in fi- ne ejusdem legis, si decisa est per juramentum *voluntarium*, vel *Judiciale*, ut interpretan- tur Doctores; nam ultima verba sic habent: quòd si aliis inter ipsos *Jurejurando transactum sit negotium, non conceditur eandem causam retractare*; quia quando intervenit juramentum volunta- rium, vel extra judicium, vel in judicio ap- probatum à Judice, res videtur potiùs transac- tione Partium esse decisa, quam sententiâ Judicis: transactio autem propter reperta no- va instrumenta regulariter non retractatur, revocatur, aut rescinditur. l. 19. C. de transact. minùs datur locus appellationi. Dixi tamen 4. Regulariter; nam retractationi post cogni- tam rei veritatem datur locus. 1. in ultimis voluntatibus, in quibus sententia, jubens v. g. solvi legatum ex Testamento, ex juramen- to etiam voluntario lata, retractatur veritate reperta, & detecto perjurio, etiam non scien- ter commisso. l. ult. C. de reb. cred. 2. In causis Matrimonialibus, si fortè sententia esset lata juramentò contra valorem Matrimonij, vel saltem lis finita; quia contra Matrimonium sententia non transit in rem judicatâ. Idè ergo est etiam de alijs causis, in quibus sententia non transit in rem judicatam. 3. Si perjurium dete- gatur per confessionem propriam ipsius jurantis, & sic litem decidentis, vel sententiam obtinen- tis: quia sententia, ob juramentum Partis pro- lata, sustinetur solum ex præsumptione justi- tiæ, quæ cessat per confessionem illius, pro quo stat præsumptio. 4. Respectu alterius, qui non juravit, nec juramentum detulit; nam

extraneos non stringit tale juramentum. l. 3. ff. b. t. ibi: *Juramentum alterius alteri neque prodest, neque nocet.*

Dico 5. Juramentum necessarium non tan- tum potest & tenetur Judex deferre uni ex Partibus, si petant, verum etiam ex officio, si nemo petat, præsen- tate tamen vel saltem ci- tata Parte adversas; modò negotium ab Acto- re saltem semiplenè probatum aliunde jam sit, & deficient aliæ probationes, quibus plene probetur, & causa sit talis, in qua deferri potest. Haun. n. 999. §. 2. n. 1013. cum com- muni. Probatur assertio, eam explicando. Itaque dixi 1. *Necessarium*, quod scilicet ab- solutè præstari debet ab eo, cui deferretur à Ju- dice, nec licet sine justa causa referre vel re- culari. l. 12. cit. §. 1. §. 2. c. fin. h. t. Neque ipsi Judici, postquam semel detulit, permis- sum est, illud rursum revocare aut remittere, nisi postea primum advertat, se juramentum detulisse personæ illegali, quæ jurare prohibe- tur. arg. l. 14. pr. ff. de Re. Jud. Dixi 2. *pet- est*, quod nemo negaverit, si Pars aliqua pe- tat ante conclusionem in causa. Dixi 3. *de- ferretur*, si petant; quia ad instantiam Partium tenetur Judex suum impertiri officium. per l. 4. §. 2. ff. de damni, infecti. Præter Berlichium fortè id nemo inficiatur. Dixi 4. *Verum etiam ex officio, si nemo petat*: quòd hoc possit, fac- ilè convenit inter plerosque, & satis clarè colli- gitur ex c. fin. §. l. 31. cit. ubi prudentiæ Ju- dicis relinquitur, cui ex Partibus deterre ve- lit juramentum, & approbatur mos Judicum exigendi juramentum, nulla facta mentione petitionis. An verò etiam debeat deferre, si nemo petat, magis est controversum; com- muni tamen & verior affirmat contra eun- dem Berlich. & Donellum, atque firmatur partim ex l. 3. C. de reb. cred. ibi: *per Judicem Jurejurando causâ cognita* (h. e. sitne persona, & causa talis, cui, & in qua juramentum de- ferri possit) *decidi oportet.* Notetur verbum *oportet*, quod necessitatem indicat: partim ex earatione, quòd Judicis officium sit supplere ea, quæ juris sunt: sicut inquirere tene- tur in crimina & criminosos, ubi nullus est ac- cusator. Dixi 5. *præsen- tate tamen* &c. Male, & alij; quia hoc etiam requiritur in productione & receptione testium. Dixi 6. *modò nego- tium saltem semiplenè sit probatum.* Gl. §. DD. in l. 3. cit. v. g. per unum testem omni exceptio- ne majorem, uti habetur casus in c. 3. de Pro- curat. Ratio autem est, quia juramentum supplet probationem, & facit plenam: ergo, cum juramentum per se non faciat majorem quam semiplenam probationem, pariter oportet semiplenam probationem præcessisse; nec ista semiplena probatio debet esse enervata vel infirmata per præsumptionem, vel aliam pro- bationem contrariam. Dixi 7. *Deficient aliæ probationes*, uti constat ex l. 3. cit. ibi: *im- pia probationem*; item ex c. 2. de probat. ibi: *tunc demum ad hujusmodi (Jurisjurandi) suffi- cium recurrendum, cum aliæ legitime probationes deesse noscuntur.* Accedit ratio; quia alias ju- ramentum deferretur absque sufficienti causa

& cemeret. Dixi 8. *§ causa fit talis* &c. Sed de hac, uti cui ex Partibus deferendū sit, docebunt sequentes assertiones. Interim contra hanc Oppones 3. Judex non debet suum officium impertiri Partibus, nisi fuerit imploratum. *l. 4. cit. ergo, nisi Partes petant, deferre juramentum non potest.* 2. Juxta *c. fin. cit.* tantummodo potest deferre, si nemo petat: ergo saltem non tenetur. 3. Vel Actor plenē probat suam intentionem? & Reus condemnari debet absque delatio juramento. *c. 2. de probat. vel non plenē probat?* & Reus debet absolvi, etiam si nihil præstiterit, consequenter nec juraverit. *c. fin. sepius cit.* ergo nunquam habet locum delatio juramenti necessaria apud Judicem. 4. Si deferretur a Judice juramentum uni Parti, ea constituitur testis, & quasi Judex in propria causa; si enim præstet juramentum delatum, obtinet victoriam, & sic testatur ac quasi sententiam fert pro se & in rem suam: ergo nunquam deferri potest juramentum a Judice. 5. *Gl. in c. tam litteris v. probat de testib. Bartol. Bald. &c. volunt, Actor, qui pro se habet tantum præsumptiones vel conjecturas, juramentum suppletorium deferri posse: ergo non requiritur, ut semiplenē prius probaverit.* *xx. ad 1. cum Gailio, satis imploratur officium Judicis, si coram eo litem moveant Partes, quæ propterea etiam solent adhibere clausulam: peto mihi jus & justitiam administrari.* Insinuat id ipsum in *l. 4. cit. ibi: postulare autem propriè hoc dicimus, pro tribunali petere, non alibi.* Ad 2. Ibi reperitur quidem verbum potest, sed additur, *inspectis personarum & causa circumstantijs, an Reo vel Actori deferendum sit juramentum:* igitur est quidem in arbitrio & potestate Judicis deferre potius huic quam illi, postquam pensavit omnia, non tamen omnino omittere delationem, non obstante justa causa, vel petitione Partium: si enim tunc omitteret, manifestè gravaret Partes contra *l. 1. ff. b. t. ubi dicitur, maximum remedium expediendarum litium esse jurjurandi religionem:* unde meritò à tali gravamine, & subtractione remedii à Jure indulti, & præscripti ad finiendas lites, appellare possent. Ad 3. Si Actor non plenē probavit, sed semiplenē, vel per unum testem omni exceptione majorem, vel per gravem præsumptionem, non semper absolvendus est Reus, si nihil præstiterit, sed vel Actori deferendum juramentum suppletorium, vel Reo purgatorium. *d. c. fin. cum concordantijs.* Ad 4. sit, quod constituatur testis & quasi Judex in propria causa; hoc tamen fit ex privilegio & concessione Juris. per *l. 3. & § 12. item c. fin. cit.* adeoque hæc probatio per delationem juramenti necessarij est irregularis, & privilegiata in Jure. Ad 5. *Gl. & DD. illi sunt, intelligendi de gravi & tali præsumptione, quæ constituit semiplenam probationem:* quando autem ea sit tanta, pendet ab arbitrio Judicis.

22. Quæres, quænam requirantur, ut Judex possit & debeat deferre juramentum Necessarium? *xx. sequentia.* 1. Legalitas personæ, *h. c. illa persona, cui deferretur, debet esse honesta & fide digna, non vilis, aut infamis, aut*

talis, quæ secundum leges non potest agere testem in Judicio, vel est inimicus gravis, concubinarius, qui jam semel pejeravit, aut ratione paupertatis vel aliunde suspectus est de perjurio. Vid. dicta de Testibus. 2. Capacitas personæ, quæ nempe pacisci, aut transigere de negotio, & pro libitu se sola disponere possit. 3. Lis dubia, quæ aliunde non satis probari potest. 4. Semiplena probatio respectu Actoris. 5. Parvitas causæ; nam nec in Criminalibus criminaliter intentatis, nec in Civilibus arduis, magnique præjudicii, deferendum est juramentum Actori, sed requiruntur probationes luce meridiana clariores; alias, si istæ desint, Reus est absolvendus, nisi huic deferendum existimet Judex juramentum Purgatorium ad ostendendam suam innocentiam. Excipe, nisi Actor plùs quam semiplenē probasset; tunc enim etiam in causis arduis, & magnæ quantitatis, deferretur juramentum suppletorium. *arg. l. ult. ff. de eo, quod met. & c. fin. cit. Malc. concl. 954. n. 34.* 6. Ut verisimiliter credatur, Partem, cui deferretur, nōsse veritatem rei per veram scientiam, seu per proprium sensum corporeum; quia hoc juramentum est de veritate dicenda, & cui deferretur, sit testis. Accedit, quod *l. 11. §. 2. ff. de Actione rer. amotar. dicat, quod iniquum sit de alieno facio alium iurare.* Et qui rem non sciunt per sensum corporeum, solummodo sunt testes de credulitate, qui regulariter non probant. 7. Præsentia, vel saltem citatio ad versæ Partis.

Dico 6. Juramentum necessarium tenetur a Judice deferre potius Reo, quam Actori, si uterque intentionem suam semiplenē probavit, imò licet Reus tantum probabilem præsumptionem pro se adduxerit, & si cætera sint paria. Communis ex *l. 31. ff. & c. ult. §. sanè b. t. in quo ultimo sic habetur: præsumptione verò faciente pro illo (Actore scilicet, ut explicat Glossa) Reo deferri potest ad ostendendam suam innocentiam: nisi Judex (inspectis personarum & causa circumstantijs) illud Actori videat deferendum.* Ergo regula generalis hic datur, deferendum esse Reo, licet limitetur, nisi inspectis &c. aliud videatur Judici; adeoque cæteris paribus deferendum est Reo; nam favorabiles Rei potius quam Actores habentur. *l. 125. ff. de R. J. & cum sunt Partium fura obscura, Reo favendum est potius quam Actori. c. 11. eod. in 6.* Accedit, quod promptiora sint fura ad absolvendum, quam ad condemnandum. *c. 3. de probat. Limitavi tamen 1. si uterque &c.* Si enim Actor semiplenē probavit intentionem suam, Reus verò solum negavit, & nihil omnino probavit pro se, deferendum est Actori, ut communius docent cum Fachin. *l. 1. contrav. c. 18. & colligitur ex §. sanè cit.* Aliud foret, si Reus præsumptionem aliquam pro se afferret, qua debilitaretur probatio Actoris, ita ut non amplius haberet gradum semiplenæ probationis. Quod si Actor non probasset semiplenē, & Reus omnino nihil, tunc distinguendum est, vel Actor saltem attulit aliquam præsumptionem pro se; & juramentum purgatorium deferri

ferri potest Reo, quamvis non necessario debeat deferri: vel nec præsumptionem probabilem pro se attulit; & tunc nec Reo deferri potest iuramentum juxta dicta *n. 15.* sed absolvendus est. Vicissim si Actor plenè probasset, licet Reus pro se attulisset semiplenam probationem, tamen nec Actori deferendum ampliùs foret iuramentum suppletorium, sed Reus condemnandus absque illo. per *c. 2. de probat.* quia probatio semiplena non potest infringere plenam: intellige, si probatio plena Actoris & semiplena Rei non sint composibiles, sed contrariæ; si enim composibiles forent, ut si Titius plenè probasset, se mutum dedisse Cajo, Cajo verò semiplenè, se jam solvisse iuramentum deferri deberet Reo; licet enim Actor plenè probaverit mutuum datum, tamen nihil omnino probavit contra solutionem factam, quàm Reus probavit semiplenè: qui quia per exceptionem factus est Actor, & solutionem semiplenè probavit, Reus verò nihil probavit contrà, ipsi utique deferendum erit. Nota adhuc, ut Reo deferatur iuramentum purgatorium, non requiri semiplenam probationem, sicut apud Actorem ad delationem iuramenti suppletorii, sed sufficere præsumptionem probabilem. Limitavi *2. Si cetera sint paria*; nimirum si Reus sit æqualiter legalis, & capax, atque Actor; nisi Actor credatur magis scire rei veritatem, scilicet per proprium sensum cognovisse, non verò Reus &c. tunc enim non obstante, quòd utraque Pars aliquid probaverit, præferendus est Actor.

24 Oppones. Casu quo non minùs intentionem suam semiplenè probavit Reus, quàm Actor, nec Reo poterit deferri iuramentum purgatorium; quia sic eliditur semiplena probatio Actoris, adeòque Reus, licet nihil præstiterit, erit absolvendus: ergo. *2. N. sequelam;* quia ex semiplena probatione Actoris confurgit contra Reum aliqua præsumptio saltem, quæ per semiplenam probationem illius non fuit elisa: ad hanc igitur extinguendam, adeòque ad innocentiam suam ostendendam, rectè ipsi deferretur iuramentum, quod purgatorium, non verò suppletorium probationis est.

25 Dico 7. Iuramentum Necessarium quamvis regulariter in omnibus causis locum habeat, Actori tamen illud in supplementum probationis deferri nequit 1. in causis Criminalibus criminaliter intentatis, in quibus Reus debet esse convictus probationibus luce meridiana clarioribus, vel confessus. *l. fin. C. de probat. l. 16. C. de penis:* si tamen adsint valde gravia indicia, Reus torqueri potest, vel, si torqueri nequeat, poenà extraordinarià afficiendus, saltem si ipsa indicia sint digna tali poenà extraordinaria, vel absolvendus omnino est, saltem post delatum ipsi iuramentum purgatorium. 2. In actionibus famosis, quæ nimirum iustè condemnatis afferunt infamiam Juris, ut actio furti, bonorum raptorum, injuriarum, de dolo malo, actio directa tutelæ, depositi, mandati, pro socio &c. de quibus discurrendum videtur, sicut de causis Criminalibus. *arg. l. 9. ff. de manumissis vindictâ.* 3. In causis Matri-

monii, & Professionis Religiosæ, quando agitur de eorum dissolutione. 4. In causis aliis Civilibus arduis; quia æquiparantur Criminalibus, & quia in arduis, ubi agitur de magna quantitate rerum temporalium, est ingens periculum perjurii, quod non reperitur in causis minoribus: unde tale iuramentum non facit semiplenam probationem, sed tantum præsumptionem, adeòque, nisi præcesserit plura quàm semiplena probatio, non potest constituere plenam probationem: quandonam verò causæ sint habendæ pro arduis, declarare spe. Et ad Judicem. 5. Saltem juxta aliquos apud Masc. & Ummium in causis feudaliibus, beneficiis, & omnibus illis, in quibus Lex vel Statutum requirit legitimas, manifestas, indubitatas, evidentes probationes: tunc enim censetur excludi supplementum probationis, quod habetur primum per iuramentum.

Dico 8. Iuramenti Necessarii delati effectus est, quòd necessariò præstari debeat, & referri vel regulari absque justa causa nequeat. *c. fin. h. t. §. l. 12. §. 2. C. de reb. cred.* Effectus autem delati & præstiti, quòd perficiat & compleat probationem alias imperfectam & semiplenam, per *jura cit.* item *l. 3. ff. §. 1. h. t.* Sententia tamen, quæ fertur pro eo, qui probationem integravit per iuramentum, non est ita firma, ac aliæ sententiæ; nam post decendum non ita transit in rem judicatam, ut postea rescindi & retractari non possit propter instrumenta noviter reperta, per quæ detegitur, iuramentum fuisse falsum. *l. 31. ff. eod. arg. l. 4. C. si ex falsis instrum.* Causæ autem iustè referendi, & recusandi, sunt eadem, propter quas recusari posse diximus *n. 18.* Iuramentum Voluntarium approbatum à Judice, seu Judiciale: de quarum sufficientia cognoscere Judicis est. Porro si is, cui delatum est, ex iusta causa recusat, etiam necessariò præstandum est ab eo, cui refertur; alias super causa non amplius auditur, vel habetur pro convicto. per *l. 34. §. 6. seq. ff. h. t.*

Oppones 1. Iuramentum voluntarium & Judiciale, delatum duntaxat, potest liberè referri absque causa: ergo etiam iuramentum necessarium. 2. Sententia lata dependens à Iuramento voluntario seu Judicali non potest rescindi vel retractari à Judice, nec à Partibus causa de novo resuscitari, licet postea reperiantur nova instrumenta, quibus deprehenditur falsitas iuramenti, & veritas causæ: ergo neque rescindibilis est propter instrumenta noviter reperta, si fuit sententia lata, & causa decisa, per iuramentum necessarium. 3. Si propter instrumenta de novo reperta rescindi sententia potest, poterit etiam propter testes de novo repertos; quia nomine instrumentorum veniant etiam testes. *l. 1. ff. de fid. Instrum.* sed per novos testes non fit rescindibilis, ut docet Bartolus & Abb. quia est periculum subornationis, nec ampliùs recipiuntur testes post publicationem attestacionum. 4. Sententia non interveniente iuramento necessario lata non potest retractari propter instrumenta noviter inventa. *l. 4. C. de re jud.* ergo neque lata iur-

terveniente tali juramento. *§. 2. ad 1. N. Conf.* *§. 2. parit.* quia juramentum Voluntarium & Judiciale deferretur à Parte, quæ alteri non potest imponere necessitatem jurandi propter defectum jurisdictionis, adeoque sibi delatum retere quilibet potest, nisi specialiter per pactum se obligasset ad jurandum, vel jam semel acceptasset juramentum. Ad 2. *N. rursus Conf.* ratio disparitatis est, quod juramentum Voluntarium & Judiciale, utpote mutuo consensu & conventionem Partium delatum & præstitum, habeat rationem transactionis: transactionis autem, cujus naturam sapit & sequitur tale juramentum, non rescinditur prætextu novorum instrumentorum. Econtra juramentum necessarium independentem à voluntate Partium, solum illius, contra quam deferretur, vel quæ non petit, deferretur à solo Judice. Accedit, quod ipsa *l. 31. cit.* initio concedat rescissionem sententiæ ex juramento necessario lata, neget verò in fine rescissionem sententiæ ex juramento voluntario lata propter instrumenta noviter reperta. *vid. n. 19. ad dixi.* Ad 3. *diff. Ma.* poterit etiam propter testes de novo repertos, si agitur causa, in qua non admittitur reprobatio per testes, vel admittitur quidem, sed testes jam sunt examinati & publicati. *N. Ma.* Si agitur causa, in qua admittitur reprobatio per testes, & isti nondum fuerint publicati. *C. Ma.* & sic *diffinita* *Alm. N. Conf.* Si testes nondum sunt publicati, non est periculum subornationis. Ad 4. *N. Conf.* nam ubi sententia est lata intervenitu juramenti necessarii, dicitur esse lata ex probatione privilegiata, & ex testimonio in propria causa contra regulam generalem: *nullus idoneus testis in re sua intelligitur. l. 10. ff. de testib.* æquivalentia lata ex probatione privilegiata, quæ aliquis non verè, sed tantum interpretative, convincitur, nunquam transit in rem judicatam, sed semper, etiam post mille annos, retractari potest, ut docet Jafon cum communi quod P. Reiffenstuel *hic n. 151.* Lex autem *4. cit.* loquitur de sententiis, quæ transierunt in rem judicatam, easque retractari grave esse dicit prætextu novorum instrumentorum. *§. 2. Urgebis.* Etiam juramentum Judiciale & Voluntarium est probatio privilegiata: ergo etiam retractari propter nova instrumenta poterit sententia ex eo lata. *§. 2. cum cit. Reiffenstuel. N. Aut.* quia juramentum voluntariu & Judiciale deferret Pars sponte, & sic constituit propria voluntate Adversarium suum in propria causa testem & Judicem: econtra juramentum necessarium injungitur à Judice, etiam invito Parte: Jus autem non ita assistit illi, qui voluntate propria aliquid facit, cum sibi impotere debeat, si ex relato alteri juramento causam perdat, sicut assistit illi, qui ex necessitate facit, vel patitur. *§. 2. Dico 9.* Juramentum in litem, quod vocatur *Affectionis*, tantum præstat ab Actore, domino litis, contra eum, qui rem dolò vel contumacià non restituit, vel non exhibet, sed prævia delatione Judicis; quo juramento Actor litem æstimat pro sua affectione & arbitrio, ut nempe Reus condemnatur, quanti Actor in litem juravit, nisi Judici videatur nimium, quod Actor sua æstimatione petit. Sumuntur hæc ex *l. 4. §. 7. ff. de in litem jurando.* Unde inferitur 1. juramentum affectionis à solo Judice deferri posse. 2. Et quidem Actori. 3. Ac domino litis: unde procurator sine speciali mandato, & pupillus non jurat in litem, sed principalis, tutor &c. 4. Contra Reum, qui contumax est, vel dolo agit: quia verò culpa lata æquiparatur dolo *l. 1. §. 1. ff. si mensor falsi modum*, etiam ob culpam Rei latam ab Actore jurari in litem poterit, per *l. 2. v. fin. verò C. de in lit. jur.* 5. Necessarium esse, ut Juxta deferat, & si pretium affectionis judicet esse nimium, summam juratam vel jurandam moderetur suo arbitrio. Præstat autem juramentu in litem ferè tantum in actionibus realibus, actione ad exhibendum & in actionibus personalibus bonæ fidei directis, in quibus agitur de perfidia; non verò si actiones personales bonæ fidei sunt contrariæ, quando agitur de indemnitate, vel sunt stricti juris. *l. 5. cit.* Opponessin *l. 4. §. fin. §. 1. §. 3. ff. eod.* dicitur, ob dolum solum in litem jurari, non etiam ob culpam: ergo propter culpam latam non potest deferri hoc juramentum. *§. 2. N. Conf.* Quia dictæ leges exaudiendæ sunt de culpa levi, ne contradicant *l. 2. cit.* Imò ordinariè, quando Jura simpliciter proferunt vocem *culpa sine addito*, de levi sunt intelligenda.

Dico 10. Juramentum *veritatis* non tantum à Judice, sed etiam à Reo deferri Actori litis domino potest, quando Reus rem restituere non amplius potest; quo æstimet Actor, quantires revera est, seu juxta legitimum pretium. *l. 2. 4. §. ult. ff. eod.* Hoc juramentum deferri potest, licet Reus nec contumax sit, nec dolum, aut culpam ullam commiserit. Item in omnibus causis, & actionibus, etiam personalibus stricti Juris. Idem ferè est de juramento in litem, quod vocatur *de Interesse*, quo expensæ damna & interesse æstimantur. Sed notandum, quod juramentum de veritate & interesse debeat præcedere taxatio Judicis, ob periculum perjurii: postquam verò taxavit Juxta rem, damnum, expensas &c. Actor jurat, ea tanti valere, & tum Reus secundum hanc æstimationem juratam condemnatur. *Auth. Post jusjurandum C. de Judic.* Juramentum verò affectionis potest etiam præcedere taxationem Judicis.

§. III.

De Juramento Extrajudiciali: maxime de Promissorio.

Sciendum 1. Juramentum Extrajudiciale, seu quod extra Judicium fit, esse vel Assertorium, vel Promissorium: sicut etiam Judiciale sic dividitur; nam juramentum litis decisorium inter Assertoria, & juramentum testium de veritate dicenda inter promissoria censendum est. De Assertorio extrajudiciali præter ea, quæ §. 1. dicta sunt, nihil dicendum superest; bene tamen de Promissorio, nimirum an, quantam, & qualem inducat obligationem:

X x

nem:

nem: quæ sit ejus materia: an obligationem illius & valorem impediatur metus, dolus, injuria, error, aut ignorantia.

32 Sc. 2. In Juramento Promissorio semper duo reperiri: primum est *promissio* seu pollicitatio, quæ parit obligationem *Fidelitatis*, imò, si à promissario fuit acceptata, obligationem *Justitiæ*; cum per acceptationem evadat pactum vel contractus. Alterum est *juramentum*, quo per invocationem Dei in testem roboratur promissio, pactum, vel contractus, cui supervenit, atque superaddit obligationem *Religionis*. De hujus juramenti promissorii obligatione tres regulæ in Jure Canonico proditæ sunt. Prima c. 8. 28. h. t. § c. 2. de *Pactis* in 6. ferè in hæc verba: *omne juramentum est servandum, quod sine salutis æternæ dispendio, & præjudicio tertij, servari potest*: seu quod absque peccato servari potest. Secunda c. 18. h. t. sic proponitur: *juramentum non est vinculum iniquitatis*: seu obligare nequit ad faciendam rem illicitam, vel Jure prohibitam. Tertia c. 58. de *R. J.* in 6. totidem verbis habetur: *non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum*. Prima est *affirmativa*, & asserit, omne juramentum parere obligationem ex virtute Religionis, si absque peccato impleri potest, quod sub juramento promissum est: sic obligat juramentum, quo promissisti usuras solvere. c. 6. h. t. quia solvere usuras non est peccatum, & nec in dispendium salutis æternæ, nec in præjudicium tertij cedit: quamvis non sine peccato ab Usurario exigantur & accipiantur usuræ, atque juramentum eas solvendi extorqueatur iniquè. Potest tamen tale juramentum facile à Superiore Ecclesiastico relaxari: item usuræ, postquam solutæ sunt, statim iterum repeti coram Judice. c. cit. vel occulta compensatione relaxari damnum; nisi solvens etiam jurasset, se non repetiturum, vel occulta compensatione non usurum. Posteriores duæ sunt *negativæ*, quia valorem & obligationem negant juramento, quod absque præjudicio tertij, & absque peccato servari non potest. Sic invalidum, & non obligatorium, est juramentum, quo quis jurat facere furtum: exportare frumentum à patria ad hostes: non solvere Decimas: non parere parentibus: res Ecclesiæ male alienatas non revocare &c.

33 Dico 1. Juramentum promissorium, quod juramentum, parit obligationem Religionis ex natura sua, saltem sub certis conditionibus, quas tacite habet imbibitas. Communis & certa. Colligitur apertè ex c. 6. cit. ibi: *debitores ad solvendas usuras, in quibus se obligaverant, cogi non debent; si verò de ipsarum solutione juraverint, cogendi sunt Domino reddere juramentum*. Item ex l. 5. §. 2. ff. eod. dato jurejurando non aliud queritur, an juratum sit: remissa questione, an debeat: *quasi satis probatum sit jurejurando, scilicet deberi, seu obligationem dari*. Dixi 1. quod juramentum, seu ut est jurata assertio; sive dein promissio, cui adiicitur juramentum, valeat & obligationem producat, sive non: licet enim promissio usurarum non obliget, tamen juramentum ei adjectum obli-

gat ad præstandum id, quod juratum est. 2. obligationem Religionis ex natura sua; nam jurare debito modo est actus Religionis, quo exhibetur reverentia Divinæ Veritatis. Unde, qui violat juramentum promissorium, duo peccata vel tria peccata specie distincta committit, unum contra obligationem promissionis, adversans fidelitatem, vel etiam justitiæ, si promissio jam fuit acceptata, alterum contra obligationem juramenti propriam, adversans Religionem, & tertium, si fortè sit conjunctum cum voto, & res Deo promissa, contra obligationem voti, pariter adversans Religionem, sed alio modo, quam peccatum, contra obligationem juramenti quod talis commissum; quippe obligatio voti respicit Deum ut Creditorem & promissarium, obligatio juramenti verò ut Testem & quasi fideiussorem. 3. Saltem sub certis conditionibus &c. per c. 25. eod. juramentum promissorium enim, sicut ipsa promissio (quam velut principale sequitur tanquam accessorium) tacitas involvit condiciones & limitationes, quæ semper subintelliguntur, vel secundum mentem promittentis, vel ex dispositione Juris, vel ex recepta consuetudine.

Quæres, quas condiciones regulariter tacite importet juramentum promissorium? 1. has, & similes. 1. *Si potero*, scilicet non solum potentia facti, sed etiam Juris. 2. *Salvo iure tertij, vel auctoritate Superioris*, cui præjudicari nequit à jurante. 3. *Si res in eodem statu permanserit*, scilicet non notabiliter mutata, vel nisi circumstantiæ longè aliæ emerierint tempore, quo juramentum esset implendum. 4. *Si & altera Pars fidem servaverit*, id est, suis quoque promissis steterit, vel stare voluerit. 5. *Nisi is, in cuius gratiam juratum, sponte remiserit obligationem*; quia quilibet renunciare potest juri suo, & invito beneficium non obtrudunt. Sumuntur hæc ex c. 6. de *R. J.* in 6. c. 19. 25. 29. h. t. c. 12. de foro compet. in c. 1. l. invito ff. de *R. J.* Atque hinc vi juramenti non tenetur, ut nec vi promissionis, qui jurato promissit virginem Matrimonium, si hæc postea fornicetur, fiat deformis &c. qui Superiori obedientiam, si hic postea excommunicetur: qui amico servare secretum, si occultatio vergat in damnum alterius &c. Item si quis juravit absenti, & iste non acceptat juratum, cum posset, saltem si mens fuit non promittere, nisi acceptetur promissio.

Oppones 1. Observationem juramenti exigat ipse Deus, utpote qui per illud invocatur in testem: ergo homo, cui juratum est, illum remittere non potest: ergo saltem hanc conditionem, nisi remiserit is, cui juratum est, non involvit juramentum. 2. Si omne juramentum promissorium involvit similes condiciones, nullum dabitur juramentum promissorium absolutum, sed omnia erunt conditionata: atqui hoc dicere absurdum est. 3. Si juramento promissorio insunt hujusmodi condiciones, etiam inerunt assertorio, & sic nullum omnino dabitur juramentum absolutum. Respondetur ad 1. Deus juramentum homini factum non aliter acceptat, quam in quantum acceptat ho-

mo: si ergo homo obligationem remittit, nec Deus obligat amplius; nec Veracitas Dei resistit, modo tempore, quo praestitum est juramentum, adfuerit animus adimplendi in juramento. Ad 2. Conditiones, quae vel suapte natura, vel ex necessitate Legis insunt, non reddunt juramentum conditionale, & nisi addatur aliqua conditio extrinseca ac specialis, ut notant DD. communiter cum gl. in c. 25. h. i. v. conditio. & in pari claris terminis exprimitur in l. conditiones ff. de condit. & demonstr. ibi: conditiones, quae tacite inesse videntur, non faciunt legata conditionalia. imò nec faciunt, licet expresse apponantur. text. & summar. in l. 3. ff. de legat. 1. Ad 3. N. sequelam; nam in juramento assertorio, cum fiat de re praesenti, vel praeterita, nulla subintelligi convenienter potest conditio, sed simpliciter aliquis asserit, rem esse, vel fuisse, aut non esse, vel non fuisse.

16 Dico 2. Juramentum promissorium ad sui impletionem obligat sub peccato gravi, si res, de qua juratum est, sit gravis, & probabilius sub levi, si res sit levis, & sub nullo, si res sit illicita. Pars 1. patet; quia in re gravi graviter contemnitur auctoritas Dei, qui censetur auctoritate sua obligare juxta proportionem materiae, sicut in suis praecipis ordinariè solet. Pars 2. colligitur ex S. Thoma 2. 2. q. 92. ad 5. quocumque alii sentiunt communiter contra Cajet. Lessium l. 2. c. 42. dubit. 5. ratio foret eadem, quia, postquam semel juratum est cum animo implendi, inducitur tantum obligatio praestandi rem juratam: sed ista obligatio debet esse proportionata rei: ergo levis, si res tantum sit levis. Dices cum Lessio: qui rem parvam juramento promissam non praestat, Deum facit, quantum est in se, testem falsi, seu ut Deus testatus sit falsum. Confirmatur: ad juramentum promissorium non tantum requiritur veritas dicti seu intentionis, qua quis seriò intendit exequi, quod jurat, sed etiam veritas executionis, ut re ipsa & verè exequatur, quod juravit. R. N. Assumptum; qui enim cum animo implendi promissionem aliquid promittit, & postea non implet promissionem, non mentitur, nec peccat contra veritatem, sed tantum contra fidelitatem, ut docet S. Th. lo. cit. & si promissio fuit acceptata, contra justitiam: ergo etiam, qui juratum non praestat, non peccat contra veritatem, & consequenter Deum non adducit in testem falsi, & ut falsum testatus sit, sed solum contra fidelitatem, aut etiam contra justitiam, quae duae virtutes patiuntur parvitatem materiae, etsi accesserit juramentum: vel enim juratum est soli Deo? & tale juramentum aequiparatur voto, cujus violatio in re parva etiam juxta Lessium est peccatum veniale: vel juratum est homini? & grave peccatum non est, non implere juratum, si jurans putet, promissarium non curare rem parvam, ut iterum docet Lessius n. 24. atqui rectè praesumitur non curare rem parvam, ita ut graviter obligare velit (vel etiam possit) ad ejus praestationem, si revera sit parva. Ad Confirm. re-

quiritur quidem etiam veritas executionis ad hoc, ut aliquis dicatur fidelis in promissis, non tamen ad hoc, ut aliquis sit verax in assertis, & ut veracitas Dei invocetur ad ipsam executionem, quando adjicitur promissioni juramentum; quia ejusmodi promissio jurata habet se sicut lex privata, quam aliquis sibi ponit, aut sicut votum: lex autem, & votum, in re parva non obligant graviter ad executionem. Pars 3. patet ex Sciendo 2. reg. 2. § 3. Neque dicas, juramentum promissorium de re tantum venialiter peccaminosa & illicita posse servari absque peccato mortali: ergo non cedit in dispendium salutis aeternae: ergo obligat. R. diff. 1. Conf. ergo non cedit in dispendium salutis aeternae, causatum immediatè & per se. C. Conf. causatum mediatè & dispositivè. N. Conf. In terminis repugnare videtur, ut detur obligatio ad illicitum, & ad peccatum, etiam veniale tantum.

Quaeres, quando nam censeatur esse res illicita taliter, ut juramentum super ea praestitum, sit irritum, & non obligatorium? R. non tantum quando est contra Jus Naturale, aut Divinum, sed etiam quando est contra Jus Positivum Humanum, etiam Civile, in conscientia & sub peccato obligans, modò Jus Humanum talem rem vel actionem prohibens, aut irritans actum, spectet bonum publicum, tunc enim juramentum est nullum, utpote de re illicita. Contrà si Lex vel Jus Civile prohibet vel irritat actum principaliter in utilitatem alicujus vel aliquorum privatam, juramentum super tali re praestitum valet & inducit obligationem, licet actus de Jure Civili sit nullus. Less. l. 2. c. 17. dubit. 7. n. 55. gl. fin. in c. 2. de Pactis in 6. & alij communiter. Prior pars sumitur ex c. 28. h. t. vi cujus juramentum non potest obligare in praedictum tertij, à fortiori in praedictum totius boni publici & communitatis, item ex c. 12. de foro comp. vi cujus renuntiari nequit favori publico, ac denique ex ratione, quia hujusmodi leges, bonum publicum respicientes, obligant directè in conscientia & sub culpa Theologica, nec violari possunt sine injustitia: juramentum autem nequit esse vinculum iniquitatis. Hinc validum & obligatorium non est juramentum, si quis jurat, se non observaturum legem, quae statuit certum rebus pretium, vel prohibet exportationem frumenti è provincia. Huc etiam pertinet promissio Clerici jurata, qua promittit se compariturum coram Judice Laico: juramentum Sponsalibus metu extortis adjectum &c. Pars posterior fundatur in eo, quod quilibet possit renuntiare juri vel favori principaliter propter se introducto, nec tales leges utilitatem privatam spectantes, dum prohibent vel irritant actum, directè obligant in conscientia, ut ab ipso abstineamus: proinde impedire non possunt, ut juramentum super tali re vel actione praestitum non valeat, & obligationem non producat; cum omnè juramentum sit servandum, quod non vergit in dispendium salutis, aut in praedictum tertij. c. 2. § 28. cit. Unde, licet leges Civiles reprobent, vel irritent contrarius

tractus minorennium sine consensu curatoris, filijfamilias sine consensu patris: renuntiatio- nem hereditatis paternae à filia factam: fidejuf- sionem mulierum: consensum uxoris in aliena- tionē rerum dotalium: donationem excessivam inter conjuges: promissionē de non revocando testamento &c. tamen juramentum his actibus adjectum, vel super his rebus praestitum, valet & obligat. Sed in eo quandoque est magna diffi- cultas, & incertitudo, atque discēpantia inter Auctores, quandonam sit aliquid prohibitum primario & principaliter propter bonum publi- cum, & quando ob privatum.

- 38 Oppones 1. Si juramentum de re illicita non obligat, tunc nec obligabit illud, quo quis promittit scorto vel adulterae pecuniam pro usu sui corporis obtento, vel latroni, qui stravit tuum inimicum intuitu promissae pecuniae &c. sed haec juramenta juxta communem obli- gant: ergo. 2. Nec valebit juramentum, quo promissisti solutionem usurarum, vel ly- trum latroni, si te non occiderit &c. quia coo- pe raris ad peccatum illorum, & sic agis illicitē: sed hoc iterum est contra communem sen- sum Doctorum. 3. Non est obligatorium, quod est contra bonos mores praestitum juramen- tum. *reg. 58. in 6.* atqui juramentum, quod est contra Jus Positivum Humanum, etiam Civile, est contra bonos mores; quia omnes leges sunt honestae, & obligant ad aliquid ho- nestum; consequenter quod ipsis adversatur, est inhonestum: ergo. 4. *Accessorium natu- ram sequi congruit principalis.* c. 46. de R. l. in 6. ergo, si actus, cui adjicitur juramentum, est de Jure Positivo irritus, pariter juramentum erit irritum, quia est *accessorium*, actus verò, cui additur, est *principale*. *reg. ad 1. N. seque- lam:* quamvis non obliget juramentum ad rem malam & illicitam faciendam, v. g. adulteri- um, fornicationem, occisionem inimici; ta- men actu illicito jam perpetrato obligat prae- dens juramentum ad solutionem pecuniae tan- quam mercedis promissae; quia solvere mer- cedem promissam non est peccatum, nec cedit in praedictum tertij. Ad 2. *N. Ma.* quia solutio usurarum, & lytri, non est inhonesta: neque cooperatio ad alienam injustitiam in tali causa; quia usurarius & latro aliunde jam est determinatus ad committendam hanc injusti- tiam, promittens autem & solvens hanc pe- cuniam non sponte hoc facit, sed necessitate adactus, atque ideo excusatur, & censetur potius permittere alterius malitiam, quam positive cooperari: neque cum gravi pericu- lo & incommodo nostro tenemur aliena pec- cata impedire, vel à cooperando per actionem de se honestam ac licitam abstinere. Ad 3. *diffi. Min.* quod est contra Jus Positivum Hum- anum, obligans in conscientia, & spectans bo- num publicum, est contra bonos mores, & peccaminosum. C. *Min.* quod est contra Jus Positivum directe non obligans in conscientia, & spectans directe irritationem, principaliter verò tantum bonum privatum. *N. Min.* Ad 4. Regula illa praeter alias etiam habet hanc limitationem, nisi reperitur specialis ratio in

accessorio, propter quam, corrue[n]te prin- pali, mereatur sustineri: talis autem ratio re- peritur in juramento, quod adjicitur actu se- cundum leges humanas invalido: haec ratio est reverentia Divini nominis, quae exigit, ut Divinum nomen non assumatur in vanum, & ut servetur juramentum, quoties sine peccato servari potest. Atque in tali casu, quo va- let & obligat juramentum, non verò actus Jure irritatus in favorem privatorum, dicitur juramentum *per se stare*. Utrum verò consti- met talem actum, & reddat validum, nec ne, dicemus §. seq. Interim

Dico 3. Juramenti promissorii materia non tantum non illicita, sed nec indifferens esse po- test, aut impeditiva majoris boni, casu quo fit soli Deo. Communis cum S. Thoma, Molina, Suarez, Laym. lib. 4. Theol. Moral. tract. 3. c. 6. n. 3. seqq. Ratio; quia juramentum promissi- rium eatenus obligat ad sui impletionem, quatenus is, cui est praestitum, illud acceptat, at- que impleri vult; sub conditione enim acce- ptationis solet fieri: sed Deus non acceptat juramentum, nec illud vult impleri, quod est de re prorsus indifferente, & nihil ad ejus ho- no rem faciente; à fortiori, quod est de re impeditiva majoris boni, seu ex cujus omis- sione major Dei gloria enascitur: ergo. Con- firmatur: juramentum, quo aliquid promitti- tur Deo soli, seu Divini duntaxat honoris in- titulo (nam aliud Deus à nobis non potest reci- pere, nisi honorem & gloriam) induit naturam voti: sed voti materia debet esse de meliori bo- no, nec potest esse indifferens, minus impe- ditiva majoris boni: ergo. Unde regulati- ter non obligat juramentum, quo aliquis Deo promittit, se ducturum uxorem; quia Matri- monium impedit statum celibatus, qui pra- stantior & gratior est Deo: nec juramentum, quo quis Deo promittit, se non levaturum fe- stucam, non velle accedere ad molendinum vel aedes alicujus, seu nunquam amplius lusu- rum (ut subinde aliqui faciunt ex indignatio- ne aut tædio) nisi accedat aliqua alia causa, & finis honestus, propter quem res delin- gisse indifferens, & efficitur positive honesta; quamdiu enim manet indifferens, ita ut ejus rei executio non magis conducat ad cultum Divinum, quam omisio, Deo grata non est. *Quamdiu manet indifferens*, inquam; si enim propter finem honestum illi adjunctum sit ex- trinsece honesta, evadit idonea juramenti materia: sic valet & obligat juramentum, quo promittis Deo, te non amplius lusura, ut evites dilapidationem pecuniae, temporis pe- cuniam, rixas, jurgia, blasphemias; vel ut te propter Deum privas delectatione illa, quam habes in lusu: quem finem à te intentum si rursus ludendo ladas graviter, grave, si leviter leve peccatum committes, imò, si ludendo propter causam honestam non te exponis pe- riculo violandi finem à te intentum per abjur- tionē ludus, nullum erit peccatum ludere. Alio modo discurrere oportet de juramento, quod fit homini, seu in utilitatem hominis; tale est nim, licet sit de re aliis indifferente, vel etiam

impeditiva majoris boni, obligationem inducit, modo sine peccato servari possit; quia talis promissio, utpote utilis homini, acceptatur; imò, quia ab hominibus utilitas ferè unice attenditur, tale juramentum non est de re indifferente, sed de bona, imò de meliore, non quidem semper in se, sed respectu promissarii: sic obligaris juramentò, quo promissisti Magistro tuo, te artem, quam ab ipso didicisti, nemini manifestaturum; modò aliunde sit satis provvisum Reipublice; si enim Respublica posset multum juvari hac arte, posses, imò ex charitate deberes hanc artem manifestare: sic obligaris, si jurato, & liberaliter promittas alicui Matrimonium; nisi nempe postea malles ingredi Religionem; siquidem conditionem hanc Sponsalibus etiam juratis, ac Matrimonio Rato, annexu ipsi Jus. c. 2. § 7. de contr. comp.

Oppones 1. In juramento promissorio, quod fit homini, a quo invocatur Deus, ac in illo, quod fit soli Deo: ergo æqualis utrobique debet esse materia. 2. Quando fit homini de materia indifferente vel impeditiva majoris boni, sepe fit illicitè, v. g. ex inordinato amore, spe, odio, vel contra prohibitionem parentum &c. sed juramentum illicitum non obligat: ergo nec tale juramentum homini factum de re indifferente aut impeditiva majoris boni. R. ad 1. *N. Ant. & Conf.* Quia in juramento, quod fit homini, Deus invocatur tantum ut testis, & non ut acceptator, in juramento autem, quod fit soli Deo, ut testis & acceptator simul. Ad 2. *trans Ma. dist. Min.* Juramentum illicitum non obligat, si inhonestas cadat super rem & materiam promissam, sicut hæc fit illicita. *C. Min.* Si inhonestas tantum se teneat ex parte actus & ipsius juramenti, h. e. si tantum illicitè fiat, licet tamen dari possit executioni. *N. Min.*

Dico 4. Juramentum promissorium, per injuriam exactum, vel metu, etiam injusto, extortum valet & obligat. Prior pars patet ex c. 6. h. i. ubi jurans solvere usuras, ad solvendas illas cogendus esse dicitur. Conspirat communis. Posterior, quam cum Panormit. aegant multi antiquiores, quamvis verior & communior affirmet, ex c. 15. eod. ubi dicitur, relaxandum esse juramentum metu extortum (clarò indicio valoris) &, qui illud violaverit, puniendum, non tamen graviter, pro foro externo scilicet. Concordat c. 4. de his, que vi metus &c. atque ratio; quia Jure Naturali valet, cum eadem voluntas sit voluntas, & metus absolute liberum ac voluntarium non tollat, licet minuat: Jure autem Positivo nulli legitur irritum. Unde valet juramentum, quo promissisti solvere lyrum latroni; non petere rescissionem contractus, in quo læsus es ultra dimidium; non molestare creditorem tuum super pignus, si certo tempore non solveris debitum, nec pignus redemeris, quamvis alias pactum legis commissoriae injustè extorqueatur, imò invalidum sit; redire ad carcerem, etiam injuriosum, imò licet periculum capitis imminet, modò tunc, quando

jurasti, hoc periculum prævideris. Observandum tamen est 1. quòd juramenti promissorii injustè extorti relaxatio peti à Superiore Ecclesiastico, & facile impetrari possit: quia relaxatione obtenta solutus es ab omni obligatione illius. 2. Quòd obligationi ex tali juramento contractæ satisfiat per solutionem momentaneam, ita ut statim, quòd solutum est, repeti valeat, licet non accedat relaxatio juramenti. 3. Quòd extorquentem denunciare Judici Ecclesiastico possis denuntiatione Evangelica, ut Superior, cujus est salutem subditorum curare æternam, imperet restitutionem male per religionem juramenti acquisitorum. Procedit hoc, etsi jurasses non repetere usuras, lytrum &c. imò nec denunciare velle; quia talis renuntiatio foret contra præceptum Christi, denuntiationem Evangelicam precipientis, adeoque invalida.

Oppones 1. In c. 2. h. r. dicitur de Episcopo bonis suis spoliato, eum non posse adstringi ullius juramenti vinculis, ne repeteret sibi ablata: ergo juramentum injuriæ extortum non obligat. 2. In Auth. Sacramenta puberum C. si adversus venditionem habetur, sacramenta seu juramenta, etiam majorennium, metu extorta nullius esse momenti: ergo juramenta, metu extorta, sunt nulla. R. ad 1. Sensus ibi est, non ita adstringi dictum Episcopum juramentò suo, ut per relaxationem ab eo absolvi nequeat. Hoc ipso, quòd cit. c. indulgeat tali casu absolutionem à juramenti vinculo, supponit, illud ligare; quod enim non ligat, solvi non potest. Ad 2. plurimi dicunt, à Jure Canonico correctam esse illam Authenticam: ego putò, non esse necesse ad correctionem confugere; partim quia auctoritas Civilis potestatem non habet de re spirituali, qualis est juramentum, disponendi, & sic invalidandi juramentum metu extortum; partim quia ibi Imperator solum dicit, juramenta puberum seu minorennium inviolabiliter custodienda; non verò etiam majorennium, si hæc per vim aut metu gravem fuerunt extorta; in hoc enim casu dat actionem non obstante juramento, casu autem quò non sunt extorta, negat actionem; adeoque non ipso facto vult irritum juramentum, sed per actionem esse rescindendum, & sic in effectum nullius esse momenti; partim quia videtur Imperator loqui de illis juramentis, quæ sunt circa rem illicitam, & invitant ad liberius peccandum; quia addit: ne querimoniam malefactorum commissorum faciant; à quibus juramentum extorquetur: huiusmodi autem juramenta utique sunt irrita & nullius momenti.

Dico 5. Obligatio juramenti promissorii, quæ juramenti est obligatio Religionis & personalis; quæ promissionis verò acceptatæ ab homine est obligatio Justitiæ & realis, consequenter transiens ad hæreses jurantis. S. Thomas 2. 2. q. 98. a. 2. ad 4. Laym. lo. cit. c. 10. a. n. 2. Pirhing. h. a. n. 145. cum aliis. Prima pars patet inde, quòd jusjurandum quæ tale sit actio personalis, & obligatio voluntariè assumpta ex virtute Religionis: ergo est obligatio Religionis, & vinculum personæ annexum, nec transiit

ad alias personas, etiam hæredes. Secunda constat ex c. 14. b. t. § l. 9. ff. de prob. Ratio est, quia quatenus iuramentum promissorium est promissio, & quidem acceptata, eatenus est pactum vel contractus: sed pactum & contractus inducunt obligationem iustitiæ, ac realem, quæ transit ad hæredes & successores, paritque actionem in utroque foro, si tali pacto sit adjectum iuramentum. Porro quamvis obligatio iuramenti propria sit personalis respectu iurantis, tamen respectu illius, cui iuratur, est realis, ita ut iurans etiam obligetur illius hæredibus obligatione propria iuramenti, ut colligitur ex c. § l. cit. licet obligatio Religionis non transeat ad hæredes & successores iurantis, etsi is pro se & suis successoribus iurasset. Et hinc ab Episcopis, Canonicis, Regibus &c. initio sui muneris & regni solet exigere præstari proprium, & personale iuramentum de novo à singulis.

44 Ex dictis inferitur 1. Iuramentum promissorium, prout per se stat, & præcindit à ratione pacti, seu acceptationis ab altero factæ, tantum parere obligationem Religionis, & non obligare alios, nisi iurantem, ut si quis iuravit Deo, quod velit dare elemosynam pauperibus, vel ædificare Ecclesiam Religiosis &c. antequam ab his acceptetur promissio iurata. 2. Iurantem obligari ex virtute Religionis non tantum illi, cui iuravit, sed etiam ejus hæredibus. 3. Eundem obligari iisdem ex virtute iustitiæ, si promissio iurata fuit aliquando acceptata, & non iterum remissa. 4. Eiusdem iurantis hæredes obligari ex virtute iustitiæ, non autem Religionis, postquam acceptata est promissio iurata, & sic acceptanti eiusque hæredibus ius quæsitum; cum hæredes succedant in omnia iura, & obligationes, ex iustitia ortas, defunctorum; atque hæredes vi pacti taciti & ex dispositione juris suscipiant omnem obligationem realem defuncti in se, quamvis non obligationem personalem & Religionis. Et hinc si illos Canonicos, Cives &c. non obligari obligatione propria iuramenti ac Religionis, qui personaliter non iuraverunt, neque conferunt in iuramentum, quod Civitas vel Capitulum adiecit pacto, vel Statuto, licet obligentur obligatione iustitiæ, vel aliâ, si illud esset factum à maiori parte Civitatis vel Capituli sine ipsorum consensu: potest tamen ad iurandum cogi minor pars à maiori; cum ex conventionem teneatur pars minor Communitatis se conformare maiori in re, utilitatem Communitatis spectante.

§. IV.

De Iuramento Promissorio, ut confirmante Pacta & Contractus de Jure invalidos. Ubi etiam de modis, quibus tollitur obligatio iuramenti.

45 Sciendum 1. celebrem non minus ac utilem agitari controversiam, an iuramentum confirmet pacta aut contractus de Jure invalidos, h. e. an iuramentum ob reverentiam Divini nominis per illud invocati habeat tantam vim, ut actum de se invalidum faciat validum, &

quasi resuscitet ita, ut non tantum iuramentum inducat obligationem sibi propriam, nempe Religionis, sed etiam ipse actus pariat obligationem sibi propriam, nempe iustitiæ, quam alias non induxisset. *Invalidum*, inquam; nam quod iuramentum alicui valido adjectum confirmet eatenus, quatenus obligationi Fidelitatis aut iustitiæ, quam actus validus inducit per se, superaddit obligationem Religionis, ut promissionem, pactum, vel contractum non implens insuper peccet peccato perjurii saltem improprie dicti & contra virtutem Religionis extra controversiam est. Pariter convenit inter Doctores 1. iurejurando non confirmari Jus Jure Naturali aut Divino irritos, aut qui vel cedunt in præjudicium tertii aut Reipublicæ, vel qui sunt de re intrinsece inhonestæ & illicitæ, seu qui perpetuam ex parte vel iurantis, vel etiam creditoris aut promissarii turpitudinem continent, ut est pactum de prostitutione corporis, de solvendis usuris. 2. Non illos actus, qui Jure Naturali tantum sunt rescindibiles, scilicet per injuriam, vel per metum gravem extorti, ut ex c. 28. b. t. § c. 2. de Pœnis in 6. clare colligitur à contrario. 3. Nec illos actus, qui sunt à Jure Positivo Humano absolute prohibiti sub peccato in conscientia, vel irritati ob bonum publicum; quia hoc ipso, quod absque peccato in conscientia ponantur, non tantum ipsi actus, sed etiam iuramentum adjectum irritatur, utpote quod nequit esse vinculum iniquitatis. 4. Nec illos, quos Jus Humanum non modo irritat, sed etiam iuramentum eis adjectum expressè vult esse sine viribus; tunc enim istud ne quidem obligationem Religionis parit. Quæstio igitur solum superest de actibus Jure Positivo Humano, maxime Civili, invalidatis vel infirmatis principaliter propter bonum privatorum, qui cedere possunt jure suo, & cedere præsumuntur, si apponant iuramentum, modo adjectum iuramentum absque peccato servari possit. Tales actus sunt sequentes. 1. Alienatio rerum dotarium, & donationum propter nuptias. c. 28. b. t. § c. 2. eod. in 6. 2. Pactum, quo filia renuntiat hereditati paternæ. c. 2. de pact. in 6. 3. Contractus Minoris sub iuramento celebratus absque auctoritate Tutoris aut Curatoris. *Auth. Sacramenta puberum, C. si advers. Vendit.* 4. Donatio omnium bonorum, presentium & futurorum. 5. Donatio populosos excedens, & facta absque insinuatione apud Judicem. 6. Promissio non revocandi testamentum, aut instituendi certum hæredem. 7. Fidejussio mulieris cum iuramento renuntiantis S. C. Vellejano. 8. Mutuatio filiarum, iuratio renuntiantis S. C. Macedoniano &c. De his, inquam, & similibus actibus quæstio superest, an iuramentum eos restituat valori, & ita firmet, ac quasi resuscitet, ut pariant obligationem iustitiæ, & non tantum ex iuramento confurgat obligatio iuramenti propria Religionis.

Sc. 2. Plurimum referre, utrum iuramento confirmetur contractus, vel non: si enim confirmetur, 1. reviviscet obligatio alias pro-

pro contractus, scilicet Justitiæ, quæ à Superiore Ecclesiastico relaxari nequit, sicut obligatio Religionis, Juramenti propria, potest relaxari, imò, licet relaxaretur Juramenti vinculum, remaneret tamen obligatio contractus. 2. Oritur ex tali contractu vel pacto actio in foro externo contra iurantem. 3. Is, cui solvitur vi talis contractus, habet jus retinendi solutum, nec tu repetere potes, aut facere occultam compensationem. 4. Obligatio in deorta, utpote realis, transit ad hæredes iurantis. Quæ omnia aliter se habent, si actus Juramento non confirmetur.

Sc. 3. Obligationem Juramenti promissorii tolli relaxatione, quæ, si sumatur genericè pro qualibet ablatione obligationis Juramenti, quadruplex est, irritatio, remissio seu condonatio Juramenti, relaxatio specificè sumpta seu dispensatio, ac demum commutatio. Irritatio dicitur, quando ex mero beneplacito absque alia causa tollitur obligatio Juramenti à Superiore, qui habet potestatem dominativam (Jurisdictionalis tantum non sufficit, qualis est apud Superiores Ecclesiasticos) vel in ipsam personam iurantem, vel in materiam iuratam: in personam habet Prælati Regularis quoad suos Religiosos propter votum obedientiæ, parens respectu filii impuberis, tutor respectu pupilli: si verò materia Juramenti est subiecta alienæ dispositioni, is irritare potest, cui subiecta est: sic Papa irritare potest Juramenta circa faciendum renuntiationem Beneficii, circa augendum numerum Canonicorum &c. maritus Juramenta uxoris, dominus servi &c. circa rem sibi subiectam præstata. Remissio vocatur, quando is, in cuius utilitatem vel commodum præstati, obligationem sponte remittit, seu condonat; postquam enim is tibi remittit obligationem ex promissione ortam, hoc ipso cessat obligatio Juramenti propria, tanquam accessoria, sublata principali; cum nec Deus velit irritis obtrudi favores. Remittere autem potest omnis & solus ille, cui iuratum est. Relaxatio specificè accepta nihil est aliud, quam dispensatio in Juramento, de qua inferius. Denique Commutatio contingit, quando mutatur materia Juramenti, seu ab una materia in aliam transfertur obligatio. Si Juramentum factum homini, is solus commutare etiam in opus minus potest, sicut solus remittere: si autem factum sit Deo soli, in opus manifestè melius, imò probabiliter etiam in æquale (saltem ex aliqua causa etiam levi) iuranti ipsi commutare conceditur; non verò in opus minus Deo gratum; sed tum requiritur auctoritas Superioris, potestatem jurisdictionalem habentis, scilicet illius, ad quem relaxare seu dispensare in Juramento spectat.

4. Dico 1. Juramentum nunquam confirmat pactum vel contractum invalidum, cui adjicitur, adeoque nec irritatum à Jure Civili tantum in favorem & bonum privatorum. Ita cum Jaf. Pontio, Glele in tract. de Pactis c. 2. §. 4. P. Wiestner de Jurejur. n. 78. eoque teste ex modernis non pauci primique nominis Doctores, contra Gl. in c. 2. de Pact. in 6. v. servari,

Bald. Covarruv. Gutierrez, Fachin. Suarez, Azor, Sanch. Haunold. Pirhing, König, & communissimam aliorum. Quamvis igitur pro adversa sententia stet maior auctoritas, pro nostra tamen maiora pugnant momenta Juris & rationis. Itaque probatur 1. & optimè negativè; quia ex nullo Jure sufficienter ostenditur, quòd Juramento tanta infit vis, ut aliam pariat obligationem, quam sibi propria, videlicet Religionis: non ex Jure Naturali, & ipsius Juramenti natura; alias enim deberet etiam firmare contractus Jure Naturali & Divino irritos, vel dolo & metu extortos, & sic Jure Naturali rescindibiles: sed nullos ex his firmat, uti fatentur Adversarii. Non ex Jure Positivo Humano, Civili aut Canonico, ut clarescet ex solutione objectionum. Prob. 2. positivè. Jus Civile non tantum nullibi hanc Juramento vim adstruit, sed potius oppositum exprimit, uti aliqui non male probant ex l. non dubium §. 1. C. de LL. ubi Imperator, postquam dixit, nullum pactum, conventionem, aut contractum valere, qui sit contra legem prohibentem, addit: certum est, neque stipulationem hujusmodi tenere, nec mandatum ullius esse momenti, nec sacramentum NB. admitti, h. e. Juramentum. In l. 112. §. 4. ff. de legat. 1. pronuntiat: Jursurandum contra vim legum & auctoritatem Juris in testamento scriptum nullius esse momenti. Et in l. 56. pr. ff. de fidejussorib. & mandatorib. sic ait: si quis pro eo, qui libertus non esset, & operas præstaturum se jurasset, fidejussor erit: non tenebitur. Demum in l. 7. §. 16. de Pactis clarissimè & generaliter sic statuit: quoties pactum à Jure communi remotum est, servari hoc non oportet. Si reponas, huiusmodi leges postmodum esse correctas per Auth. Sacramenta puberum C. si adversus venditionem, alteris correctionem Juris sine fundamento & Jure claro, ut patebit ex n. seq. Jus Canonicum verò nec potuit Juramento dare vim firmandi contractus à Jure Civili irritatos (hos enim solos, uti constat ex dictis, pro exemplis adducunt Adversarii) nec voluit. Non potuit; quia Pontifex nihil potestatis habet in ea, quæ statuit Jus Civile in materia profana & pro laicis, ut habet communis sententia; & nos docuimus in Prolegomenis ad lib. 1. Non voluit, uti colligitur partim ex eo, quòd credibile non sit; Papam voluisse, etsi potuisset, illud præsidium, quod Jus Civile indulsit infirmis personis, uti feminis, Minoribus &c. certos earum contractus & pacta irritando, iterum eripere firmando tales contractus & pacta, in eorum favorem irritata, per adjectum Juramentum, non sine gravi illarum præjudicio; siquidem facile est iis, qui cum hujusmodi debilibus personis paciscuntur vel contrahunt, eas inducere ad adjiciendum his actibus Juramentum; partim ex eo, quòd Jus Canonicum, ubi juxta Adversarios putatur tribuisse Juramento vim confirmatoriam hujusmodi actuum, alias irritotum secundum Leges, uti in c. 28. b. t. c. 2. de Pact. in 6. Juramento non tribuat aliam vim & obligationem, quam Religionis, & ipsi propriam; quia rationem, cur Juramentum ejusmodi

modi actibus adjectum servari velit, non adducit aliam, quam quod omne Juramentum sit servandum, quod non redundat in alterius prejudicium, nec vergit in dispendium salutis eterne; quam eandem rationem etiam assignat in c. 6. h. t. ubi Juramentum de solvendis usuris præstitum vult & declarat esse obligatorium, quamvis eo non firmari pactum & promissionem solvendi usuras, nec inde oriri obligationem Justitiæ, etiam apud Adversarios certum sit. Adde, quod in cit. cc. licet velit observari Juramentum, quod sine vi & dolo est præstitum, tamen nec verbo exprimat, se Juramento tribuere vim resciscendi obligationem Justitiæ, & confirmationem actuum de Jure Civili irritorum.

49 Oppones 1. In *Auth. cit.* sic statuit Fridericus Imperator: sacramenta (juramenta) puberum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis inviolabiliter custodiantur. Per vim autem vel per iustum metum extorta etiam à maioribus nullius esse momenti iubemus: ergo contractus, quos invalidè celebrant Minores (hi enim veniunt nomine puberum) seclusò Juramentò, celebrant validè cum Juramento sponte adjecto, ita ut eos observare inviolabiliter teneantur. 2. In c. 28. cit. maiorem vim tribuit Pontifex Juramento, quod sponte præstatur, quam illi, quod per dolum, vim, aut metum præstatur: sed quod interveniente dolo, vi, aut metu præstatur, jam parit obligationem Religionis, uti fatemur: ergo, quod sponte præstatur & adijcitur actui, maiorem parit obligationem: ergo non tantum Religionis, sed etiam Justitiæ: ergo confirmat actum in ratione pacti vel contractus. 3. & principaliter: in c. 2. cit. non tantum maiorem vim tribuit Juramento sponte præstito, uti in d. c. 28. quam per vim aut dolum præstito, sed insuper addit, quod pactum renuntiationis invalidæ, adjectò Juramentò, servari debeat, & firmatum fuerit: atqui pactum, quod servari debet, aut firmatum est, valet: ergo obligat ut pactum, & in ratione pacti, consequenter accedente Juramento sponte præstito consequatur suam propriam obligationem Justitiæ. 4. Pacta & contractus illi, quos irritavit Jus Civile, ab eo non sunt irritati absolute, sed tantum sub conditione, si eis non accesserit Juramentum: ergo si hoc adjiciatur, retinent suam vim, & pariunt obligationem Justitiæ.

50 R. ad 1. imprimis in potestate Imperatoris non est specialem vim tribuere Juramento, utpote actui spirituali, circa quem ipsi nulla est Jurisdictio & potestas. 2. Ibi est sermo de actibus validis, uti colligitur partim ex rubrica, sub qua ponitur illa *Auth.* quæ est de restitutione adversus venditionem impetranda per auctoritatem Judicis, adeoque de contractibus resciscendis: sed rescindi non possunt, nisi validi sint, & restitutio locum non habet in contractibus invalidis; partim quia in textu ponitur, non retractandis: sed contractus, qui validi non sunt, retractari nequeunt. Atqui de contractibus validis, an eos confirmet Juramentum, non est hic quaestio: ergo hæc *Auth.* non est ad

rem. 3. Ibi Imperator conformiter Jur Canonico facit discrimen inter Juramentum puberum seu minorum (nam de impuberibus nihil statuit, & sic tacite insinuat, eorum contractus etiam adjectò Juramento rescindibiles esse) sponte præstitum, & inter dolosè vel per vim extortum: si sponte adijciant Juramentum suis contractibus, hos inviolabiliter & sine spe relaxationis observari vult ratione adiecti Juramenti, adeoque tantum ex virtute Religionis (casu quo transmitteretur, sermonem esse de actibus invalidis) non ex virtute Justitiæ. Econtra si adijciant inducti dolo aut metu, nec ex virtute Religionis inviolabiliter absque spe relaxationis Juramentum servari, & quod promissum est, præstari vult. Ad 2. *dist. Ma.* tribuit maiorem vim Juramento sponte præstito, sed intra terminos Religionis adhuc. C. *Ma.* ultra terminos virtutis Religionis ita ut inducat obligationem Justitiæ. N. *Ma.* hæc maioritas obligationis, intra terminos Religionis adhuc, consistit partim in hoc, quod Juramentum sponte factum pariat obligationem inviolabiliter seu indispensabiliter adimplendam, ita ut tam ipsum Juramentum, quam id, quod sub Juramento promissum est, debeat impleri absque spe relaxationis, nisi accedat alia causa specialis ab extrinseco; contra quod Juramentum vi aut dolo præstitum possit ac debeat relaxari propter solam vim, metum, aut dolum, absque alia causa extrinseca accedente: partim quod Juramento sponte præstito nequeat satisfieri per solutionem momentaneam, ut statim iterum repeti possit solutum, bene tamen Juramento per dolum aut metum extorto. Ad 3. est eadem responsio. Pactum ipsum servari rectè dicitur, si obligante Juramento, ex virtute Religionis tantum, sit illud, quod invalidè promissum est, etiam si ipsa promissio, pactum, vel contractus non valeat, sed solum Juramentum: sic qui propter Juramentum solvit usuras, iurato promissas dicitur servare promissionem vel pactum, etiam si nulla detur obligatio Justitiæ solvendi ex pacto, vel promissione, utpote invalida, sed solum ex Juramento & virtute Religionis, ut etiam Adversarii sentiunt & loquuntur. P. si igitur dici, tali casu pactum servari materialiter, non formaliter & ratione sui. Quando autem pactum in cit. c. dicitur firmatum, habet hunc sensum, quod ex adiecto Juramento sit orta aliqua obligatio (scilicet Religionis) præstanti id, quod promissum & conventum est; nam absque illo nulla omnino fuisset obligatio id præstandi. Dein Pontifex ibidem supponit, pactum firmari posse Juramentò non solum sponte, sed etiam interveniente dolo aut vi, præstitò, ut patet consideranti: atqui Adversarii quoque certum est, ex Juramento per vim aut dolum extorto non ita firmari contractum, ut reviviscat illius obligatio propria, scilicet Justitiæ. Longè igitur clariùs deberet loqui Jus Canonicum, ut persuadeat, se voluisse Juramento tribuere vim producendi aliam obligationem, quam Religionis, utpote quam solum producit ex natura sua. Ad 4. *N. Ant.* quod omnino

omnino gratis fingitur, & nec iuxta Adversarios potest esse verum; quia alias cessaret status questionis: si enim actus tales ex hypothesi, quod ipsis adjiciatur Juramentum, non sint irriti, cessat questio, an actus irritati reviviscant, & recipiant vim obligandi ex iustitia, quam ex dispositione Juris nunquam amiserunt.

¶ Dico 2. Juramentum Promissorium, vel soli Deo factum, vel homini quidem, cui tamen per illud non est jus acquisitum, relaxare potest Papa, & plerumque etiam Episcopus &c. pro foro interno, sed neuter sine iusta causa. Communis, & probatur per explicationem assertio. Itaque dixi 1. vel soli Deo, ut si iures non amplius adire domum suspectam, ne seducaris &c. si enim simul esset factum homini determinato, ac ab eo acceptatum, & sic jus questum, absque ipsius consensu relaxari nequit. 2. Vel homini quidem, sed cui &c. nam si homini non sit inde jus questum, ut si ab eo necdum sit acceptatum, quod jurato promissum est, vel ab ipso per fraudem aut metum fuit obtentum juramentum in sui favorem, vel (in nostra sententia) adjectum sit homini indeterminato, v. g. si quis juravit alicui pauperi, eum non determinando, dare elemosynam &c. si, inquam, homini non sit ex juramento acquisitum jus, relaxatio habet adhuc locum; quia hujusmodi juramenta censentur adhuc facta soli Deo, & sunt quasi vota jurata, adeoque regulanda, sicuti vota. 3. Relaxare, intelligendo relaxationem specificè acceptam, seu dispensare in juramento: quis autem irritare, remittere, & commutare possit, insinuavimus in Sciendo 3. uti &, quid his vocibus significetur. 4. Papa, qui quidem in omnibus juramentis dispensat tam pro foro externo quam interno. 5. Episcopus &c. nempe non Episcopus tantum, sed etiam alii Prælati Ecclesiastici, potestate quasi Episcopali gaudentes, & alii, quicunque obtinent potestatem dispensandi in votis, uti Capitulum Cathedrale Episcopali Sede vacante, quidam Abbates, Superiores Ordinum Mendicantium, & ipsi etiam Mendicantes pro foro interno, nisi Superiores ipsis hoc privilegium restringant. Sed Papa inferiorum potestas se non extendit ad juramenta, seu vota jurata, Sedi Apostolicæ reservata, cujusmodi sunt 5. scilicet Castitatis perfectæ, Religionis, & trium Peregrinationum, Romanæ ad limina Apostolorum, Jerusalemitanæ, & Compostellanæ. 6. Sed neuter sine iusta causa, quæ requiritur non tantum ad licentiam, sed etiam ad valorem relaxationis; quia obligatio juramenti (uti voti) est Juris Divini & Naturalis, adeoque relaxatio tantum fit nomine Dei: atqui Deus non commisit hominibus potestatem relaxandi & dispensandi temere ac sine iusta causa, adeoque sine hac inferior nihil potest in legem & Jus Superioris. Causæ iustæ autem sunt, si dolo vel metu extortum est juramentum: si temere vel inconsideratè factum, v. g. ex perturbatione, aut passione iræ, doloris

&c. si dubitatur, an juramentum valeat, vel an non cedat in injustam læsionem terti, vel an non inde nascatur occasio vel periculum peccandi &c. Quod si omnibus perpenis causa relaxandi videatur insufficiens, aut dubia, non merè relaxetur juramentum absque substitutione alterius materiæ & operis, sed admiscenda est *Commutatio*. Denique dixi 7. Pro foro interno, seu extra iudicium; si enim petatur pro foro externo, v. g. ut aliquis in iudicio agere possit, à quo remouetur stante juramento, vel ut rescindatur à iudice promissio jurata homini facta, & sic tollatur obligatio juramenti, v. g. dolo, metu, aut alio injusto modo extorti, relaxatio regulariter fieri debet ab Episcopo ejus, cui juratum est, & (saltem quando agitur ad rescissionem promissionis juratæ) citata Parte adversa; nisi nempe is, cui juratum est, se sponte subiciat Episcopo jurantis. Sanch. l. 3. Moral. c. 21. n. 36. Quin imò etiam Juxta & Magistratus Sæcularis indirectè relaxare juramentum permittitur laicis sibi subditis, si res juramentò promissa pertineat ad forum sæculare, videlicet ut remittat juramentum loco sui subditi, cui juratum est, qui teneretur ipse remittere, v. g. propter injuriam, per quam obtinuit juramentum, vel propter bonum publicum. Lugo 4. 22. n. 238.

TITULUS XXV.

De Exceptionibus.

SUMMARIUM.

1. Quid sit Exceptio tum Facti tum Juris.
2. Quid Realis, Personalis, & Mixta.
3. Quid Peremptoria & Dilatoria.
4. Quid Replicatio, Duplicatio, Triplicatio, & Quadruplicatio.
5. Quis sit effectus Exceptionis.
6. Quis possit excipere.
7. An etiam plures Exceptiones opponere simul, aut successive liceat.
8. Quando opponenda sint Exceptiones Peremptoriae.
9. Et quando Dilatoria.
10. An Exceptiones in prima Instantia omisse possint opponi in iudicio Appellationis.

¶ Sciendum 1. sicut hucusque Actori suppeditata sunt arma ad impugnandum Reum per varias Probationum species, ita nunc Reo subministrari clypeum & lorica per Exceptiones, quibus se defendat contra Actorem. Exceptio autem in proposito & in genere sumitur pro omni defensione, quæ competit Reo: Germanicè *Einred / Einwendung / Schutz* oder *Gegenwehr*. Si Actori nulla competat actio adversus Reum de Jure, ea tamen nihilominus intentetur, v. g. si quis te conveniat ex empto ad tradendum equum, emptio

Y y

autem